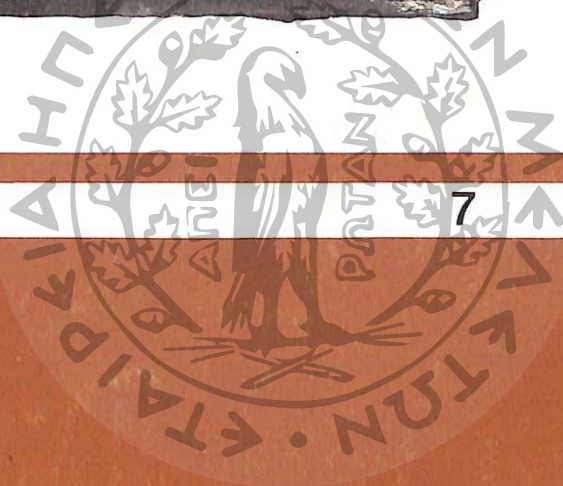
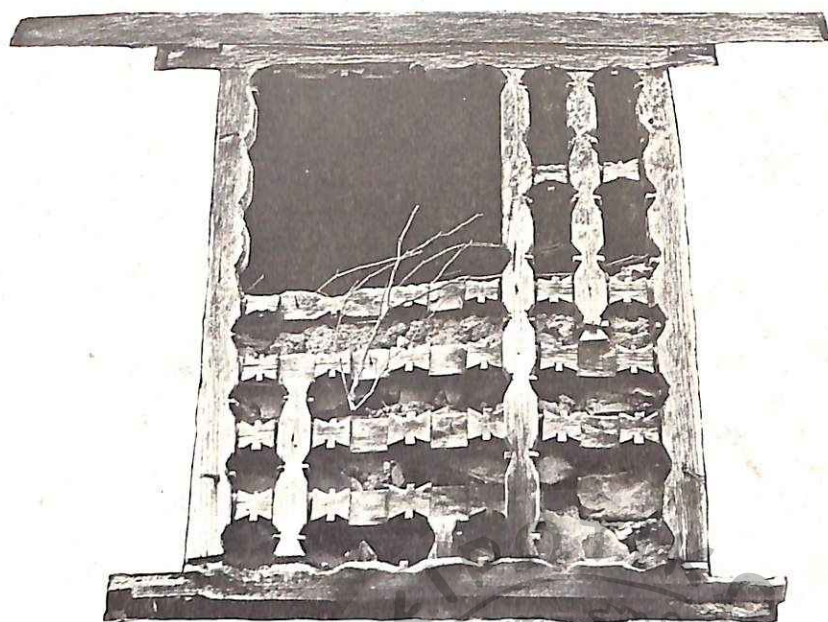

ΑΡΜΟΛΟΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

αρμολόι

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΧΩΡΙΑ

Εκδίδεται από συντακτική επιτροπή
μέ τη συμπαράσταση της Προοδευτικής Ένώσεως
Πυρσόγιαννης

Υπεύθυνοι Σύνταξης
Βασίλης Παπαγεωργίου
Γιώργος Κουρλός

Επιμέλεια - Σελιδοποίηση
Κλέαρχος Τσαουσίδης

Γραφεία Περιοδικού
Β. Κωνσταντίνου 42 -τηλ. 229.321- Λάρισα

Ετήσια συνδρομή:
Εσωτερικού δρχ. 250
Εξωτερικού δολ. 20

Αλληλογραφία - Εγγραφές
συνδρομητών και
έμβάσματα:

Θανάσης Παπαγεωργίου
Βασ. Κωνσταντίνου 42
Λάρισα

Φωτοστοιχειοθεσία
INTERFOT Ο.Ε.

Αριστείδου 10-12
Αθήνα Τηλ. 3237.518 - 3221.428

Φωτογράφιση - μοντάζ
Γ. Κόκκορης Ι. Μπλάνας Ο.Ε.
Ανδρομάχης 51 - Χαροκόπου Καλλιθέα
Αθήνα Τηλ. 9592.039

Εκτύπωση

Χ. Παπαδόπουλος
Βουλιαγμένης 312

Αθήνα

Περιεχόμενα

	σελ.
Απόπειρα (της Σύνταξης)	3
Ξεκινήσαμε (Τό μουσείο της Πυρσόγιαννης)	4
Μεταξύ μας (της Σύνταξης)	6
Πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Πυρσόγιαννη (12-17 Αυγούστου)	7
Πυρσογιαννίτικα παράθυρα	10
Τατουάζ, ή τό κέντημα της σάρκας	24
Τό νεοδημοτικό τραγούδι (Συνέντευξη με τόν Άλέκο Κιτσάκη)	30
Τό παζάρι της Κόνιτσας (Απόσπασμα από τό βιβλίο του Γιάννη Λυμπερόπουλου «Παζαριού άνατομή»)	35
Από τά βάσανα των παλιών μαστόρων (του Άν. Εύθυμίου)	39
Ειδήσεις	41
Ο δρόμος ένα σήριαλ—Μπράβο τους.— Οί δήμοι ν' αναφέρουν τίς πολι- τιστικές ανάγκες τους.— Ο Σύνδεσμος Πυρσογιαννιτών Ιωαννίνων.— Τό γλέν- τι του συλλόγου.— Τόν ευχαριστούμε.— Λογοδοσία Διοικητικού Συμβουλίου 1977 της Προοδευτικής Ένωσης Πυρσόγιαννης.—	
Γράμματα - Κριτικές	44

Αρμολόι

3

απόπειρα ...

Η έμμογή στην παράδοση χωρίς ένα πνευματικό παρόν —όπως καλή ώρα στον
τόπο μας— καταντά τέχνασμα πού έξυπηρετεί άλλους «σκοπούς».

Πρέπει νά αναζητήσουμε τή λαϊκή παράδοση ανάμεσα στους ζωντανούς και
όχι ανάμεσα στους πεθαμένους. Πρέπει νά τήν αναζητήσουμε έξω από τούς
νεκρικούς σωρούς των καταστημάτων «λαϊκής τέχνης», έξω από τίς πολυ-
θόρυβες και ανώδυνες εκδόσεις παραδοσιακής μαρτυρίας, έξω από τά του-
ριστικά «λαογραφικά μουσεΐα» πού τοποθετούν τούς σημερινούς θεατές κά-
τω από τό βλέμμα μιās ανερέθιστης σιωπής.

Καλή και άγια ή συγκέντρωση και ή συντήρηση της παράδοσης, αλλά μέχρι
ώρα διαλέγουν τά θνησιγενή της στοιχεία και υπάρχουν «κάποιοι» πού τά
χρησιμοποιούν γιά νά κατασκευάζουν τούς νοσταλγικούς της ρόλους και νά
διαμορφώνουν τά γούστα και τά μοντέλα μιās κοινωνικής κατηγορίας.

Στήν τωρινή εποχή ένας λόγος πού δέ συγκινεί, άπλούστατα δέν άκούγεται.
Και όταν λέμε συγκινεί, έννοοΰμε προκαλεί έρεθισμούς και ζυμώσεις στίς άν-
θρώπινες σχέσεις και δημιουργεί στηρίγματα αντίστασης στους δογματι-
σμούς (όποιουσδήποτε δογματισμούς) πού καθημερινά μάς «θωπεύουν».
Αυτόν άκριβώς τό λόγο πρέπει νά αναγνωρίσουμε και νά χρησιμοποιήσουμε.

Η Σύνταξη

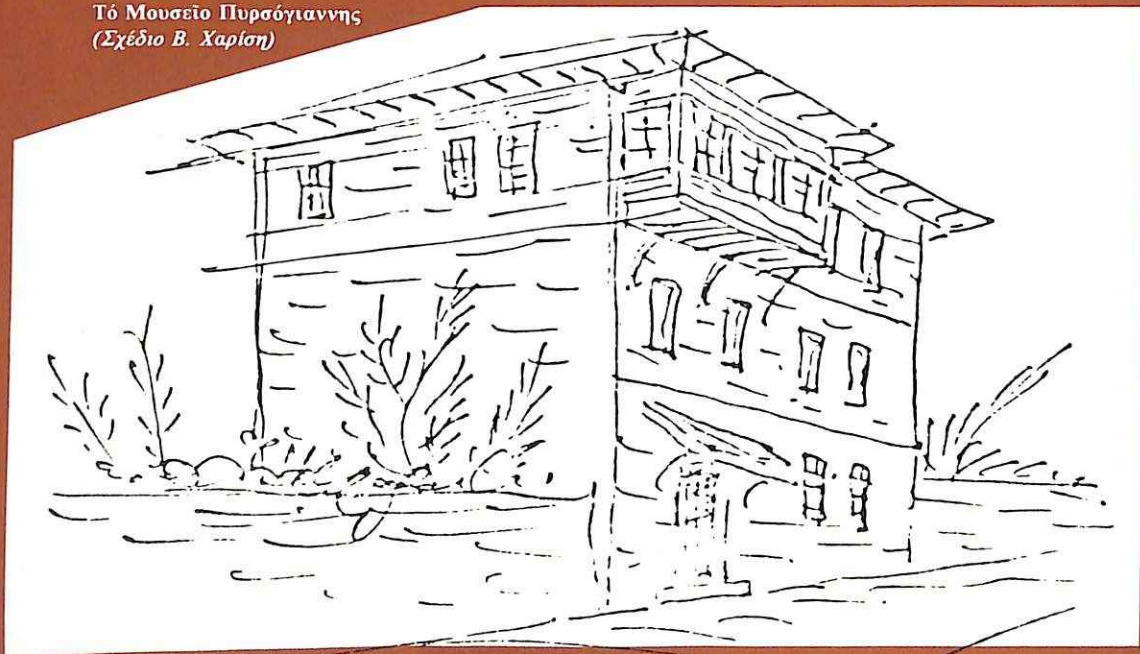
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΓΕΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ
ΔΟΡΤΑ Κ. Φωτιάδης
ΗΜΕΡΟΜ. 22-5-79
ΑΡΙΘ. 19304

Ξεκινήσαμε ...

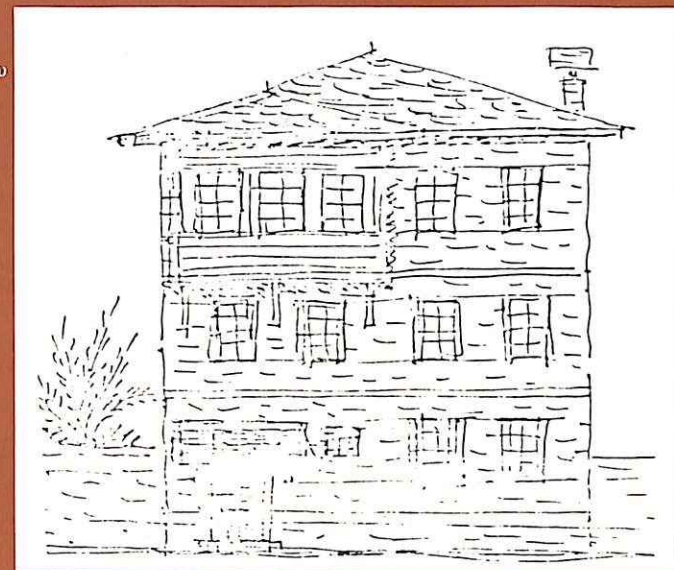
Τό Μουσείο λαϊκής ζωής καί τέχνης -είχαμε ξαναγράψει- θά τό φτιάσουμε γιατί μπορούμε καί τό θέλουμε. Τώρα είμαστε έτοιμοι. Σέ λίγες μέρες ξεκινάμε. Μέ τήν πρωτοβουλία του χωριανού μας Κώστα Φρόντζου, δημάρχου Ίωαννίνων καί προέδρου τής Ε.Η.Μ. καί τήν άφιλοκερδή συνεργασία του αρχιτέκτονα Β. Χαρίση, τά σχέδια ολοκληρώθηκαν. Άς σπεύσουμε όλοι στο κάλεσμα τής ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ πού πήρε τή μεγάλη απόφαση γιά τό φτιάξιμο του Μουσείου. Μαστόροι παλιοί καί νέοι άνασκουμπωθεΐτε' νέοι του τόπου μας μαζέψτε τά μανίκια νά κουβαλήσουμε λάσπη καί πέτρες' φίλοι καί συγχωριανοί τής ξενιτιάς βοηθεΐστε άπλόχερα καί δυνατά. Τούτη τήν άνοιξη θά στηθεί τό πιό τρανό πανηγύρι δουλιάς πού γνώρισε τό χωριό μας. Σκοπός μας είναι τό Μουσείο νά αποτελέσει χώρο έρευνας καί άφορμή γιά στοχασμό, σημασίας ευρύτερης από αύτή πού όρίζουν τά συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια.

Ή Σύνταξη

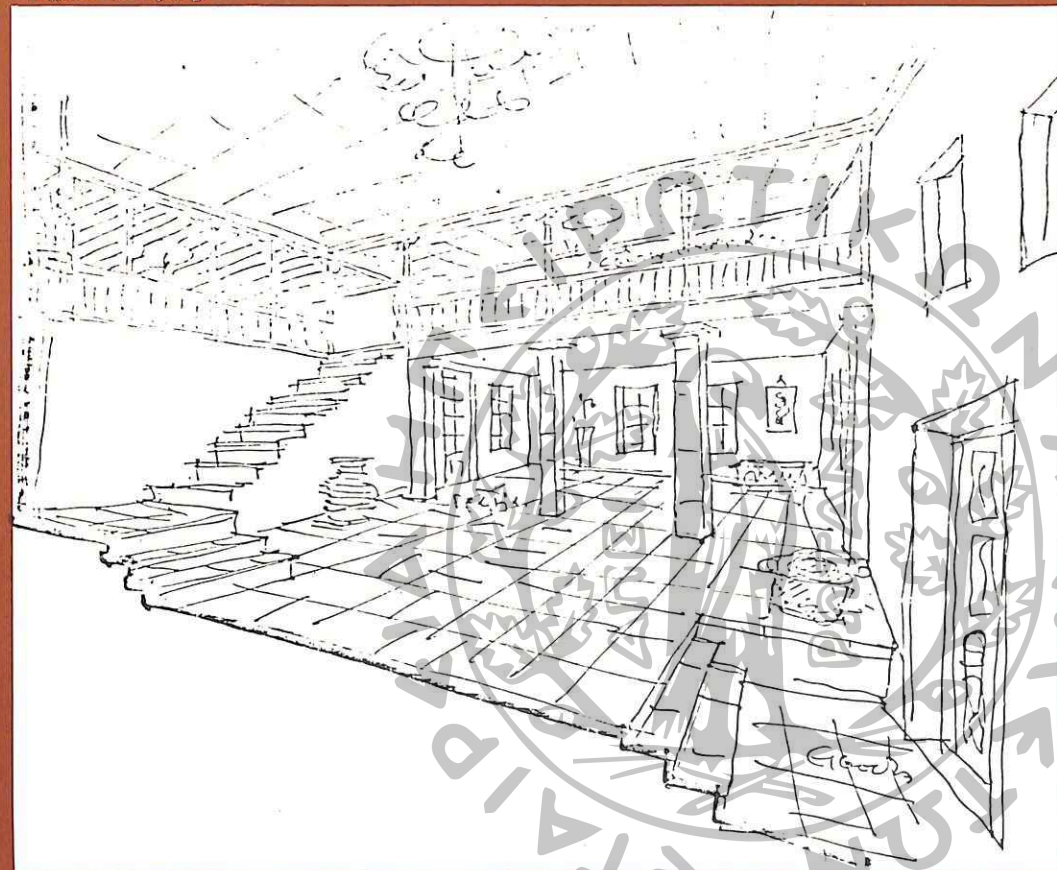
Τό Μουσείο Πυρσόγιαννης
(Σχέδιο Β. Χαρίση)

Κύρια όψη του Μουσείου
(Σχέδιο Β. Χαρίση)

Έσωτερικό εισόδου του Μουσείου
(Σχέδιο Β. Χαρίση)

Μεταξύ μας.....

Ἡ σύνταξη τοῦ Αρμολοῖ δέ μίλησε ποτέ γιὰ τὰ οἰκονομικά προβλήματα καί τίς ἀντίξοες συνθήκες πού ἀντιμετωπίζει στήν τακτική ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ. Εἶναι γνωστό, ἄλλωστε, ὅτι οἱ συνδρομές τῶν ἀναγνωστῶν μας δέν καλύπτουν οὔτε τό μισό τῶν ἐξόδων μας.

Τά ὑπόλοιπα εἶναι προσωπική μας συμβολή καί δέν εἶχαμε ποτέ αὐταπάτες γιὰ ἀπόσβεση.

Τό Αρμολοῖ θγαίνει ἀπό ἀγάπη καί φροντίδα γιὰ τήν Πυρσόγιαννη καί τὰ γύρω Μαστοροχώρια. Εἴμαστε μιά παρέα ἀπό εἴκοσι άτομα πού ἔχουμε τό ἴδιο μεράκι, τήν ἴδια δημιουργική ἀγωνία γιὰ τόν τόπο μας.

Τό Αρμολοῖ, ἄς τό ξαναποῦμε, δημιουργήθηκε καί ἐξακολουθεῖ νά ὑφίσταται χάρη στίς συνεχεῖς παροχές καί τή συλλογική ἐργασία τῆς ἐκδοτικῆς του ομάδας.

Αὐτή εἶναι ἡ ταυτότητα μας. Πράγματα καθαρά γιὰ ὅσους δέν «καταλαβαίνουν» καί γιὰ ὅσους ἐπιμένουν μέσα στή νοητική τους θραδύτητα, νά μᾶς παρερμηνεύουν.

Πρόκειται γιὰ διευκρίνιση μόνο· ἀφορμὴ στάθηκαν κάποιες «ὑποδείξεις» καί «προσφορές» –τόν τελευταῖο καιρό– γιὰ οἰκονομική βοήθεια.

Εἰπώθηκαν κουβέντες ὅπως «...ἐντάξει ρέ παιδιά (προσοχή, ἔχει σημασία ἡ λέξη παιδιά) ὦραϊα τὰ μεράκια σας....., ὦραϊα ἡ δουλειά σας... ἀλλά θάλτε καμιά διαφήμιση νά καλύψετε τὰ ἐξόδα σας

κάντε καμιά αἴτηση γιὰ ἐπιχορήγηση...., διαθέτουμε τυπογραφεῖα καί μπορούμε νά σᾶς ἐνισχύσουμε...» καί μερικά παρόμοια.

Ποιοί εἶναι αὐτοί; Οἱ περισσότεροι γνωστοί γιὰ τίς μέχρι σήμερα ἄοκνες προσπάθειες τους νά μεταβάλουν τόν κοινωνικό μας χώρο σέ περιβάλλον «ἐπιτήρησης».

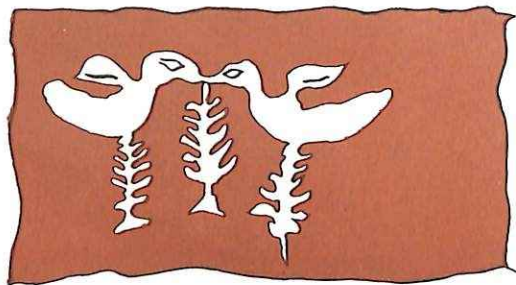
Κάποιες ἐφημερίδες, περιοδικά καί ἐκδοτικοί οἶκοι (μέ ὄνομα καί μαζική παραγωγή), πού κουμαντάρουν ἰδεολογικά τόν τόπο καί ἀναδεικνύουν πρόσωπα, μέ τό ἀζημίωτο φυσικά· κάποια μαγαζιά τῆς Ἀθήνας (γκαλερί λαϊκῆς τέχνης) πού πουλοῦνε ἀντίκες γιατί γνωρίζουν καλά, ὅτι ὁ κόσμος τιμᾷ συνήθως αὐτό πού χάνει· κάποιοι πανεπιστημιακοί «ἐρευνητές» πού συγκεντρώνουν ὑλικό (γιὰ τήν ἀκρίβεια οἱ φοιτητές τους) καί «συνθετικά» τό ἀποστεώνουν σέ ἐκδόσεις ρουτίνας.

Πράγματι, ἀρνηθήκαμε κάθε διαφήμιση καί μᾶς ἀποκάλεσαν ἀλαφροῖσκιωτους. Στήν ἐκδοτική «πιάτσα» δέ στέκεσαι εὐκόλα στά πόδια σου, ἂν δέν ἀπλώσεις τό χέρι ζητιανεύοντας τὰ «ψίχουλα» κάποιων εἰδικῶν τῆς «προστασίας».

Αὐτά τὰ ψίχουλα εἶναι ἀρκετά νά σοῦ βουλῶσουν τό στόμα (δηλαδή νά τό βουλῶσεις ὁ ἑαυτός σου), καί νά τό γυρίσεις στό τσιάμικο.

Ἀλισθερίσι εἶναι αὐτό καί δίνεις ὅ,τι παίρνεις. Ὁ νοῶν, νοεῖτω.

Ἡ σύνταξη

Καλοκαίρι 1979

12-17 Αύγουςτου

Πολιτιστικές ἐκδηλώσεις
στήν Πυρσόγιαννη

Ἡ ἐπιτυχία τῶν περσινῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων στήν Πυρσόγιαννη κα-
θιέρωσε καί μονιμοποίησε τό θεσμό, ὅχι
μόνο στήν ἐπαρχία μας ἀλλά καί στόν
εὐρύτερο Ἡπειρωτικό χώρο.

Στά πλαίσια αὐτῆς τῆς προοπτικῆς, ἡ
δυναμική ποιότητα τῶν ἐκδηλώσεων δέν
πρέπει νά ἐξανεμιστεῖ σέ τουριστική συ-
νάντηση ἀλλά νά ἀποτελέσει χώρο μελέ-
της τῆς πολιτιστικῆς μας φυσιογνωμίας.

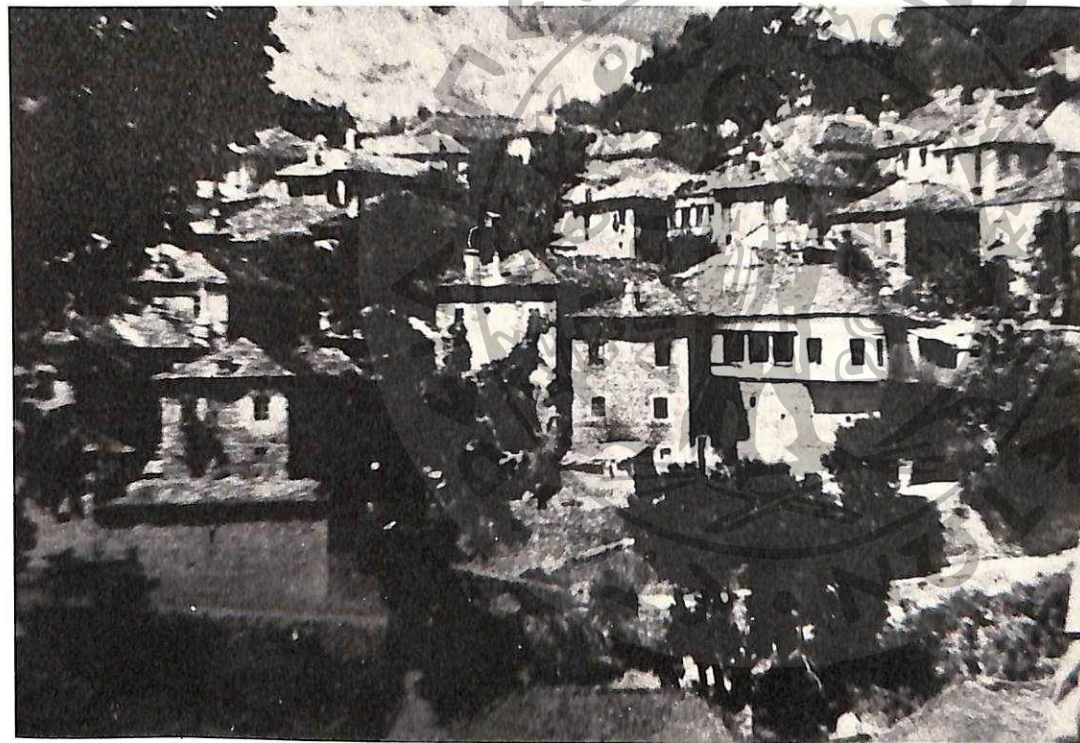
Γι' αὐτό δεχόμαστε μέ θερμή τή συ-
νεργασία ὅλων τῶν σχετικῶν ὀργανι-
σμῶν, καθὼς καί ομάδων ἢ ἀτόμων πού
ἐκδηλώνουν ἐνδιαφέρον γιὰ τό σκοπό
αὐτό.

Ἡ διακήρυξη αὐτή τῶν «ἀνοιχτῶν
πυλῶν» πιστεύουμε ὅτι θά βρεῖ ἀνταπό-
κριση ἀπό τήν πολιτεία.

Τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, ὁ ΕΟΤ, ἡ
νομαρχία Ἰωαννίνων πρέπει νά μᾶς συν-
δράμουν οἰκονομικά καί μάλιστα τώρα,
ὅσο εἶναι καιρός, ὅσο ἀναπνέουν οἱ ἐνθου-
σιασμοί καί τὰ ὁράματα.

Ὁ χαρακτηρισμός «ἄθλος» γιὰ τή διορ-
γάνωση καί τό παράτολμο οἰκονομικό
ἄνοιγμα τῶν περσινῶν ἐκδηλώσεων ἀπο-
τελεῖ κυριολεξία.

Ἡ πολιτεία ἔχει καθήκον καί πρέπει
νά μᾶς βοηθήσει.

Σκέψεις

Πολλά είναι τα προβλήματα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε ξεκινώντας την προσπάθειά μας για τις φετινές πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Μέ επικεφαλής την Προοδευτική Ένωση και μέ την ενεργητική βοήθεια και συμμετοχή της Κοινότητας Πυρσογιάννης, των Συνδέσμων Πυρσογιαννιτών Ιωαννίνων και Αθήνας, του περιοδικού «Αρμολόι» και όλων των χωριανών, πρέπει να έχουμε σά στόχο τα εξής:

- α) Πολιτιστική προσφορά στους χωριανούς, ντόπιους και παροικούντες και στους κατοίκους των γύρω χωριών.
- β) Προσφορά στην ιστορία του τόπου και συγκεκριμένα στη μελέτη και αποκρυπτογράφηση της.
- γ) Προσπάθεια για ευαισθητοποίηση των παροικιών στα προβλήματα και στις ανάγκες των χωριών μας.
- δ) Προσπάθεια για δυναμικότερη επικοινωνία και συνεργασία με τις γειτονικές κοινότητες.

Όλα αυτά πάνε μαζί, χωρίς κανένα να έρχεται πρώτο ή δεύτερο.

Από την άλλη πλευρά, τα μειονεκτήματα είναι πολλά: όπως η έλλειψη έργων υποδομής, η μεγάλη απόσταση από την Αθήνα και η έλλειψη οικονομικής συμπαράστασης.

Αν όμως λάβουμε υπόψη ότι τα μειονεκτήματα αυτά υπήρξαν από την πρώτη χρονιά και ξεπεράστηκαν, τότε μπορούμε να κλείσουμε μέ την εξής σκέψη:

Μέχρι τώρα πετύχαμε χάρη στο πείσμα και στις δυνατότητες όλων των χωριανών μας.

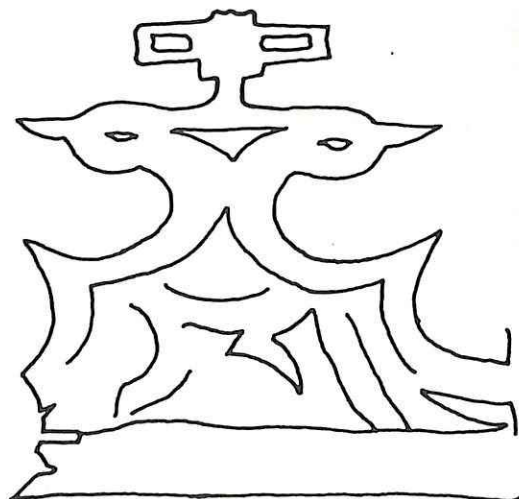
Τώρα υπάρχει άλλο ένα – ανεκτίμητο – συστατικό της επιτυχίας για τα χρόνια που έρχονται. **Η εμπειρία** της πρώτης πετυχημένης διοργάνωσης.

Κι ως έχουμε κατά νου ότι, όπως είναι σήμερα τα πράγματα από τη μεριά της πολιτείας, ενδεχομένως να στηριχτούμε αποκλειστικά και μόνο στις δυνάμεις μας. Νά σκεφτούμε λύσεις και να πασχίσουμε για τα πάντα μέ την πιο μεγάλη προσοχή και την πιο μεγάλη ένταση. Γιατί αληθινή επένδυση για μās είναι ν' ασχολείσαι ίδιος μέ την προκοπή σου.

Θά πρέπει ακόμα να μάθουμε πώς αγapώντας τον τόπο μας, δέ θά πεί ότι τον βοηθούμε.

Εγκαταλείποντας την αυταρέσκεια των μικροδωρεών, θά πρέπει να περάσουμε στο στάδιο της προσπάθειας και της συνέπειας.

Είναι ή τελευταία ευκαιρία να ανοίξουμε τον δρίζοντα της ελπίδας και να σταματήσουμε τον επελαύνοντα θάνατο.

Πρόγραμμα εκδηλώσεων

12-17 Αύγουστου 1979 στην Πυρσόγιαννη

Μέχρι στιγμής – χωρίς ν' αποκλειστούν και άλλες εκδηλώσεις – προγραμματίσαμε τις παρακάτω:

1. Έκθεση μέ θέμα τα εργαλεία των μαστόρων της πέτρας. Θά εκτεθούν εργαλεία και φωτογραφίες.
2. Αναπαράσταση από νέους και παλιούς μαστόρους του παλιού έθιμου «μπαξίσια ή μανδηλώματα». Πρόκειται για τη συνήθεια των μαστόρων να υποδέχονται μέ τραγούδια και σκωπτικούς διαλόγους τα δώρα του σπιτονοικοκύρη και των συγγενών του.
3. Έκθεση μέ θέμα τα παλιά πυρσογιαννίτικα σπίτια. Θά εκτεθούν φωτογραφίες και σκίτσα των σπιτιών που σήμερα δέν υπάρχουν.
4. Έκθεση μέ πίνακες ζωγραφικής Πυρσογιαννιτών και Ήπειρωτών ζωγράφων.
5. Θεατρική παράσταση.
6. Τοπικό πανηγύρι.

Ή συνδρομή σας.

Και κάτι που ασφαλώς ενδιαφέρει όλους. Ή ετήσια συνδρομή από 140 δρχ. έγινε 250 δρχ.

Ίσως φανεί κάπως ακριβή, αλλά αν σκεφτεί κανείς τις αλληπάληλες αυξήσεις της τιμής του χαρτιού, δέν μπορεί παρά να τη δικαιολογήσει.

Διευκρινίζουμε πώς τό περιοδικό μας **στηρίζεται** στη δική σας συνδρομή.

Υπενθυμίζουμε, ότι οί συνδρομές σας πρέπει να στέλνονται στη διεύθυνση:

Θανάσης Παπαγεωργίου

Περιοδικό ΑΡΜΟΛΟΙ

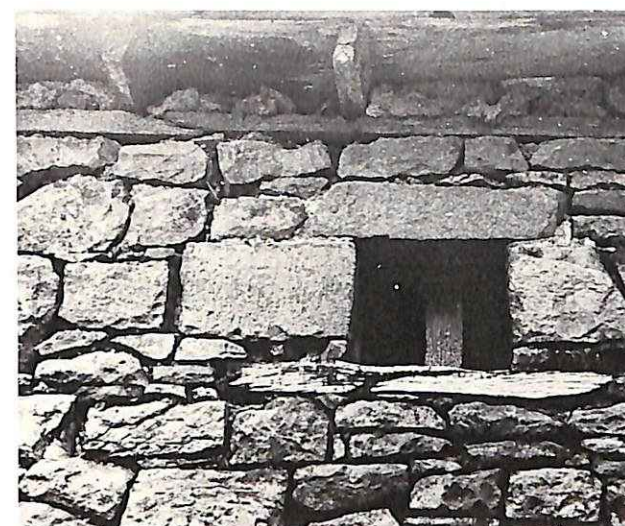
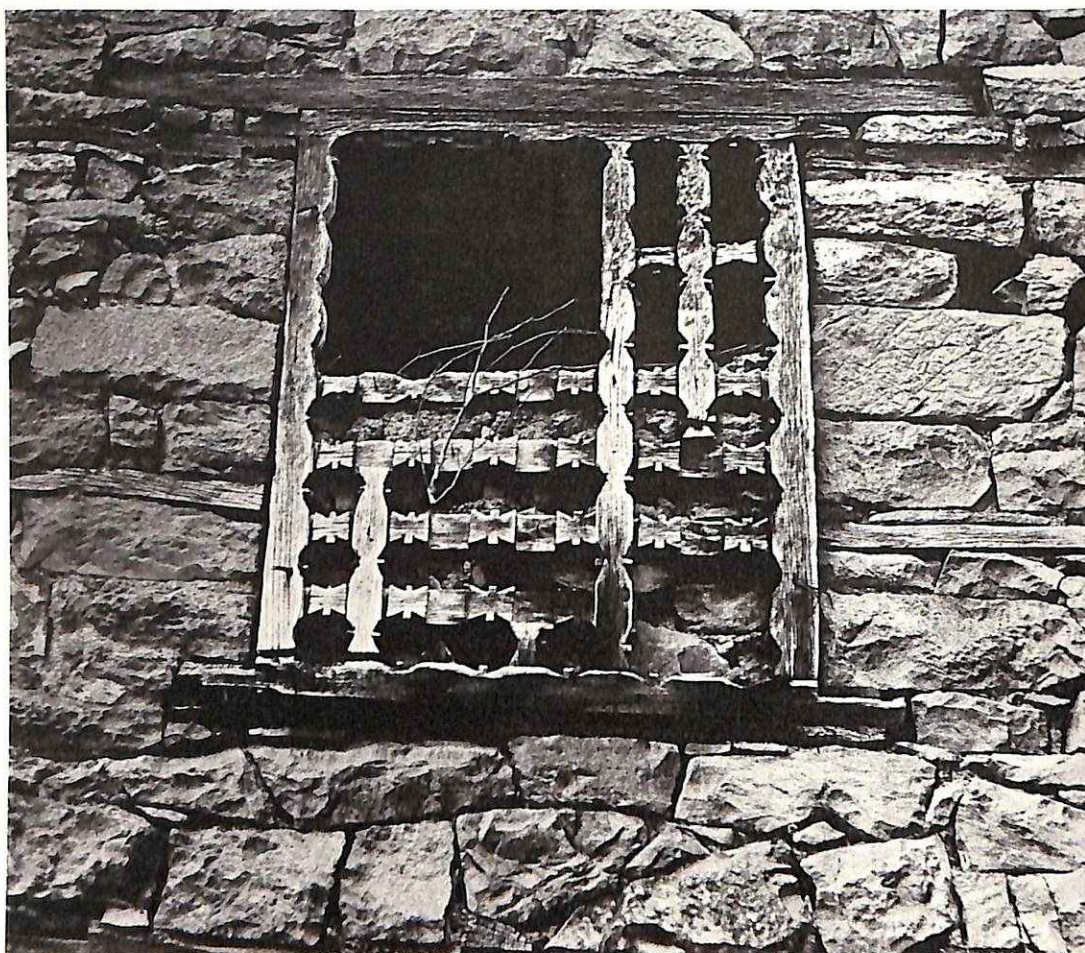
Βασ. Κων/νου 42, ΛΑΡΙΣΑ

Γιά περισσότερες πληροφορίες τηλεφωνείτε στο 041-229321.

Πυρσογιαννίτικα παράθυρα

Ἡ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Ἡπείρου ἀνήκει, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς δομῆς καὶ τῆς μορφολογίας τῆς, στὸν κορμὸ τῆς βορειοελλαδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὁρισμένες ἰδιομορφίες πού παρουσιάζει. Αὐτὸ βέβαια συμβαίνει καὶ σὲ ἄλλες περιοχές ὅπου τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ καθορίζουν μιά τοπικὴ ἀρχιτεκτονικὴ (Καστοριά, Βέροια, Σιάτιστα, Ἀμπελάκια, Πῆλιο, Μυτιλήνη, Θράκη κτλ.). Τὰ ὑλικά τῆς δομῆς εἶναι τὰ ἴδια: ἡ πέτρα καὶ τὸ ξύλο, μέ τῇ διαφορᾷ ὅτι στὴν Ἡπειρὸ ἡ πέτρα κυριαρχεῖ γιατί ἀφθονεῖ στὴν περιοχή. Γεωλογικὰ, τὰ πετρώματα τῆς Ἡπείρου εἶναι σχιστολιθικά σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ εἶναι εὐκόλη ἢ ἐξόρυξή τους. Ἡ προμήθεια τοῦ ξύλου γίνεται ἀπὸ τὰ δάση τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἢ τοῦ Ζαγορίου (πού φτάνουν μέχρι τὸ Περτούλι, σὲ ἔκταση 350.000 στρεμμάτων περὶπου).

Παράθυρο ἀπὸ τὸ Μπατσκέικο σπίτι (19ος αἰώνας).

Τὸ βορινὸ παράθυρο, πουλάκι μου ἀνδρομάχη, κλειστο καλά γιατί θά μοῦ κρυώσεις ...

(ἀπόσπασμα ἀπὸ γράμμα πυρσογιαννίτη μάστορα στὴ γυναίκα του).

Μικρὸ ἄνοιγμα ὑπογείου στὸ σπίτι τοῦ Καρακώστα (1859).

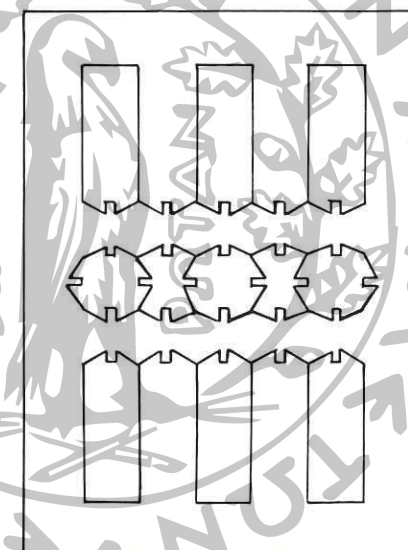
Χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ πυρσογιαννίτικου σπιτιοῦ.

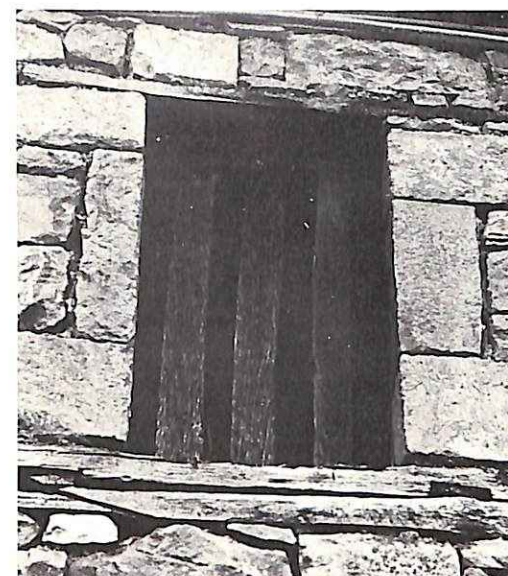
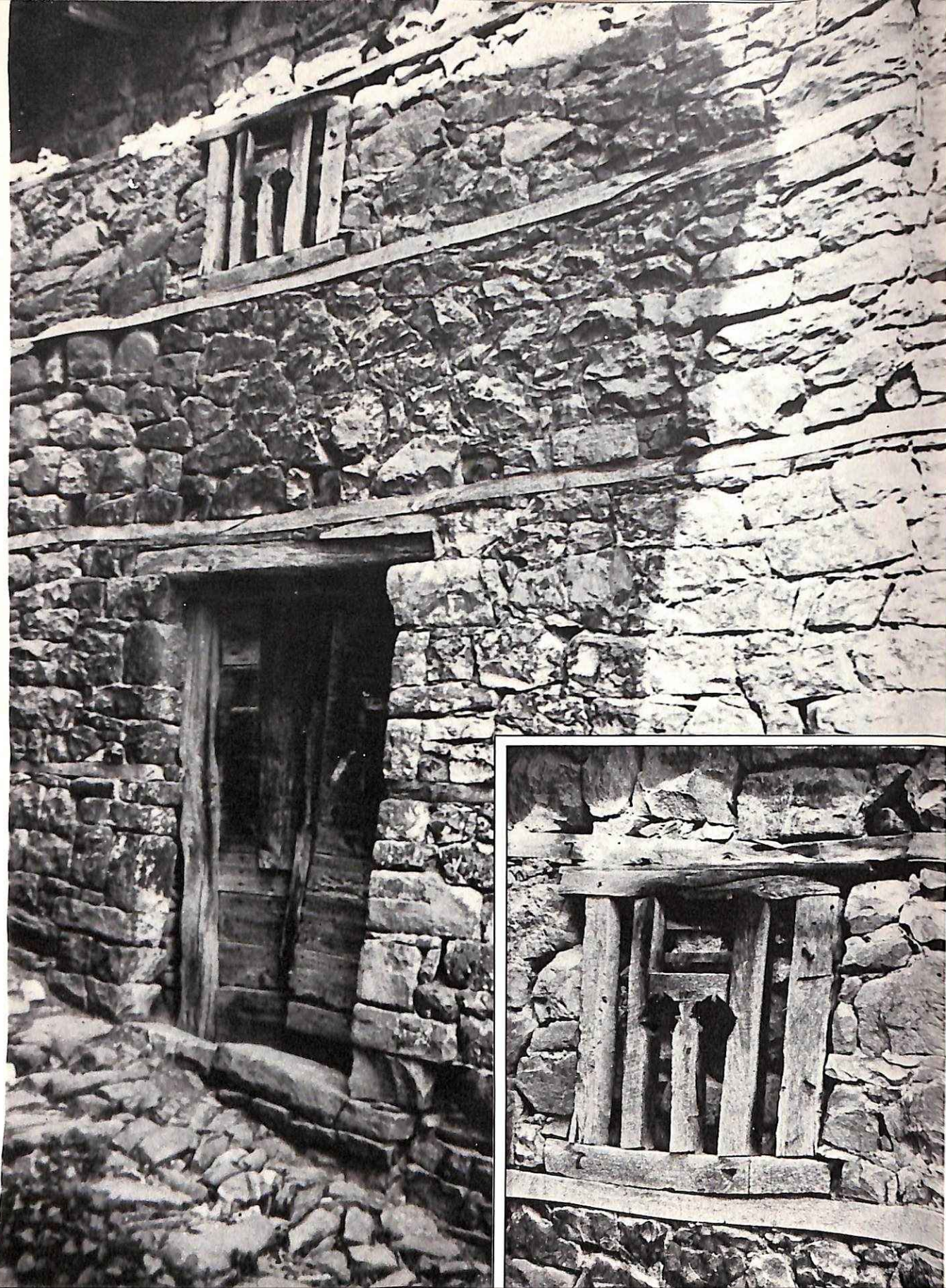
Τὸ παλιὸ ἡπειρώτικο σπίτι (18ος αἰώνας) ἔχει καθαρὰ ἀμυντικὸ χαρακτήρα. Ἡ μιά καὶ μοναδικὴ εἴσοδος στὸν κύριον ὄγκο του ὀφείλεται σὲ λόγους προστασίας τῶν κατοίκων του. Ἡ τοποθέτηση τῆς εἰσόδου μέσα ἀπὸ τὸν κύριον ὄγκο τοῦ σπιτιοῦ (πρὸς τὴν αὐλὴ καὶ τὸ ὑπόλοιπο σπίτι) εἶναι θεληματικὴ καὶ ὄχι τυχαία. Τὸ γεγονός ὅτι συναντᾶται στὶς λίγες κατασκευές τῆς παλαιᾶς Πυρσογιαννίνης πού σώθηκαν ὡς τὸν τελευταῖον πόλεμον (Παγναϊκὸ σπίτι, Σουρλέικα ἢ Κυρὰ-Μάνας) δικαιολογεῖται ἀπὸ τὶς εἰδικές συνθήκες τῆς ἐποχῆς.

Πράγματι, κατὶ πού ἐνισχύει τὴν ἀποψη αὕτη εἶναι οἱ πολεμίστρες στὴν κύρια εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ. Πρόκειται γιὰ μικρὰ ἀνοίγματα μέ ἐξωτερικὲς διαστάσεις 5 ἐπὶ 30 ἑκατοστά, σχεδὸν ἀθέατα ἀπὸ τὴν αὐλὴ. Ἐσωτερικά, τὸ ἀνοίγμα μεγαλώνει τόσο, πού ἀρκοῦσε σὲ ἓναν ἄνθρω-

Καινὸύριο παράθυρο ἀπὸ τὸ κιόσκι στὴν διασταύρωση τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Πυρσογιαννί.

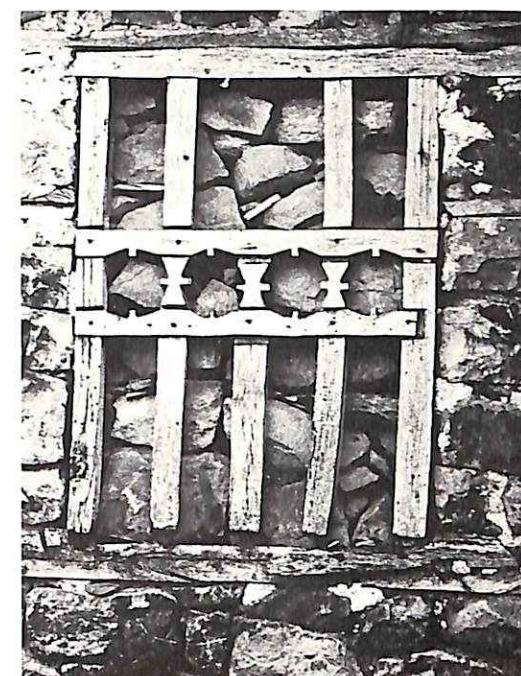
Τὸ σχέδιο ἔκανε ὁ Θανάσης Παπαγεωργίου.

Παράθυρο στο σπίτι του Καρκώστα (1859).

← Τοιχοποιία και παλιό παράθυρο από τό Τσουβαλάδικο σπίτι (18ος αιώνας).

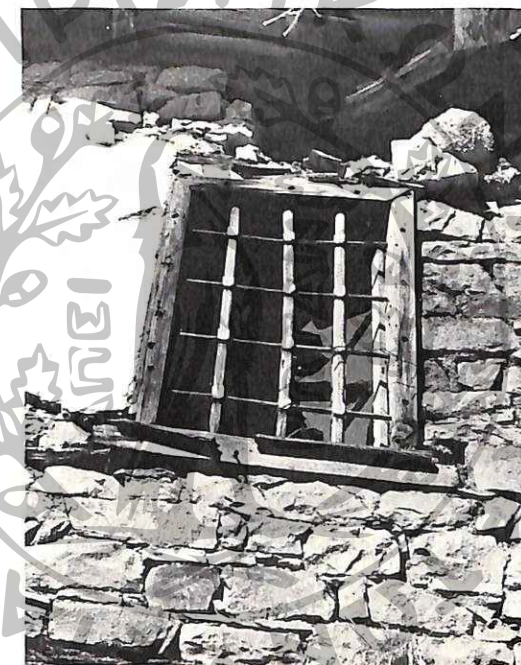
Παράθυρο στο Ζατσαόικο (Γ. Αλεξίου) σπίτι (19ος αιώνας).

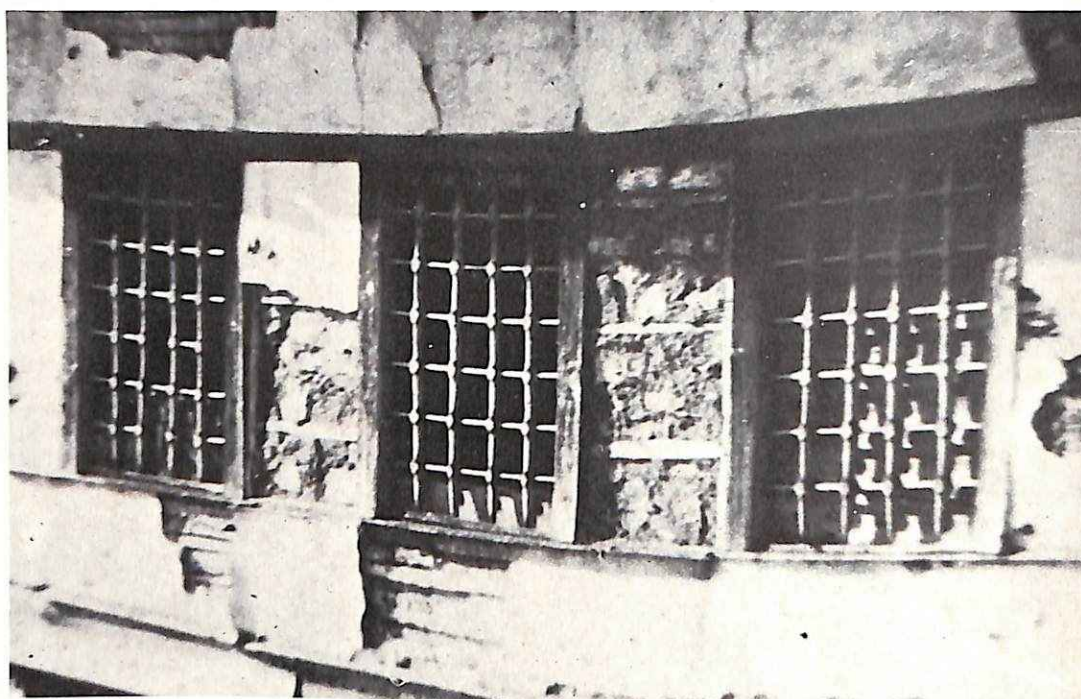
Παράθυρο από τό Παπαδημητρείκο σπίτι (1869), με ξύλινο καφασωτό.

πο νά έποπτεύει και φυσικά νά άμύνεται μέ τό όπλο του.

Πολεμίστρες συναντούμε δεξιά και άριστερά τής τοιχοποιίας και σπάνια πάνω από τήν είσοδο. Στο παλιό Σουρλέικο σπίτι υπήρχε ένα άνοιγμα (ζεματίστρα) πάνω από τήν είσοδο, άπ' όπου έριχναν καυτό λάδι ή βραστό νερό. Η μοναδική πολεμίστρα πού άκόμη σώζεται, και μάλιστα σέ καλή κατάσταση, βρίσκεται στο Γκουντέικο σπίτι (έτος κατασκευής 1856). Τά υπόγεια (κατώγια) φωτίζονται από μικρότερα άνοίγματα (φεγγίτες) έξωτερικά βλέπουμε μίαν όριζόντια σχισμή πλαισιωμένη συνήθως από ξύλο, πού διευρύνεται στο μέσα μέρος του τοίχου.

Τά παράθυρα άπουσιάζουν από τήν κύρια είσοδο, γεγονός πού ένισχύει τόν άμυντικό χαρακτήρα τών κατασκευών σέ όλο τό 18ο αιώνα και στο πρώτο μισό του 19ου. Γενικά, όλα τά παράθυρα έχουν μείωση του πλάτους τους προς τά έξω. Αυτό δημιουργεί μίαν ένδιάμεση βαθμίδα φωτισμού άνάμεσα στο σκούρο τοίχο και τή θέα. Σίγουρα όμως γίνεται γιά μεγαλύτερη ασφάλεια του σπιτιού και διατηρεί πάντα τόν άμυντικό χα-

Παράθυρα από τό Ζγολομπάδοικο σπίτι (19ος αιώνας) με ξύλινα καφασωτά.

ρακτήρα, τόσο στους επιδρομείς (ληστές, τουρκάλβανικά αποσπάσματα), όσο και στο βαρύ κλίμα της Ήπειρου.

Θά προσέξουμε ότι ο άμυντικός χαρακτήρας των κατασκευών στα Μαστοροχώρια της Κόνιτσας συνεχίζεται ως τό 1850 περίπου. Πρόκειται γιά ιδιομορφία της περιοχής και όφειλεται στό γεωγραφικό γειτόνεμα μέ τήν Άλβανία. Ή προνομιακή μεταχείριση των Τουρκαλβανών από τήν όθωμανική διοίκηση δημιουργεί άνασφάλεια και διαρκή κίνδυνο γιά τίς βόρειες περιοχές της Ήπειρου.

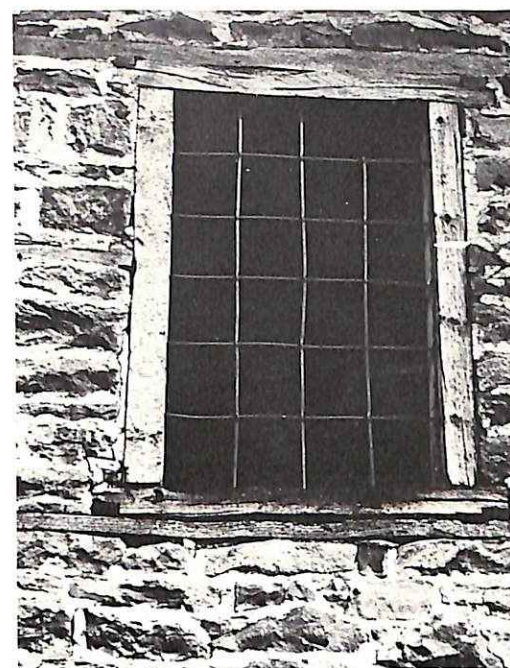
Οί Τουρκαλβανοί λυμαίνονται σκληρά τήν περιοχή και σέ κάθε κρίση της Όθωμανικής αυτοκρατορίας προβάλλουν άυτονομιστικά αίτήματα και άγνοούν τίς διαταγές της Πύλης. Τά όθωμανικά στρατεύματα δέν κατόρθωναν νά διεισδύσουν παρά μέ επιφύλαξη και ύποψία στά μέρη εκείνα. Τά Μαστοροχώρια της Κόνιτσας δεινοπάθησαν σέ όλη τή διάρκεια της τουρκοκρατίας από τίς ληστρικές επιδρομές και τίς έκτακτες φορολογίες των Τουρκαλβανών.

«Διά τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δηλοποιούμεν οἱ ὑπογεγραμμένοι (προεστώτες τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης) ὅτι εἰς τοὺς προτητερινούς ἀπερασμένους χρόνους ὅπου ἦτον εἰς ἀνυποταγήν τά μέρη ταῦτα, διά νά ἐτρεξαν πολλές καταχρήσεις, μεγάλα ἐξόδα καί πολλοί χαλασμοί εἰς τό θιλαέτι μας καί ἐπειδὴ δέν ἤχαμεν προλάβει νά ἡμεθα ἠνωμένοι καί ἐν σῶμα δέν ἠμύρεσε νά γίνη καμμία ἀπάντησις εἰς τά εἰρημένα δεινά ... 1834 Ἰουνίου 9».

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ - Ε. ΣΟΥΡΛΑ (ἀρχεῖο Γιάννη Σούρλα).

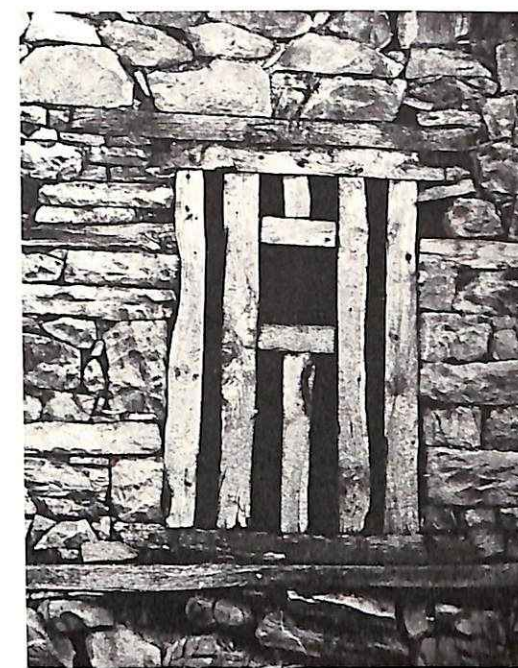
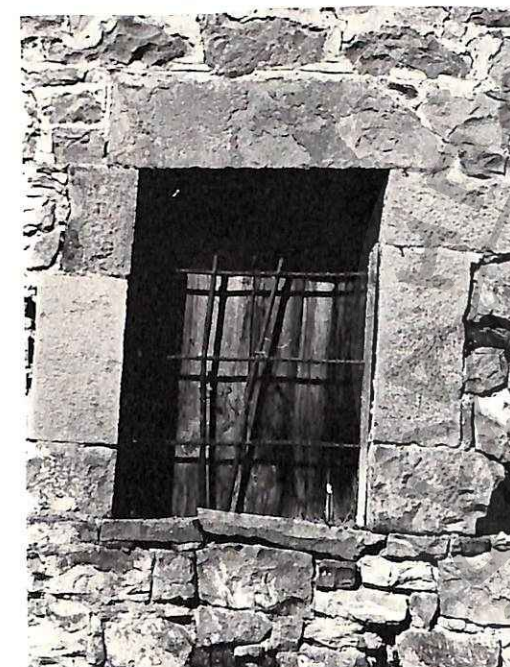
Τό παραπάνω απόσπασμα από τήν ἀπόφαση των προεστών της ἐπαρχίας Κονίτσης ἀποδεικνύει τό μέγεθος της ἀναρχίας πού ἐπικρατεῖ στήν περιοχή.

Αὐστριακός διπλωμάτης της ἐποχῆς παρατηρεῖ ὅτι οἱ Τουρκαλβανοί «ἐμυκτήριζον κάθε νόμο και τάξι» καί ὁ βεζίρ Μεχμέτ Ρεσίτ Πασάς μέ ἐπιστολή στους προεστούς τοῦ Καζά Κονίτσης ὑπόσχεται «νά ἐκτελεῖ γλυκυτέραν διοίκησιν».

Παράθυρο ἀπό τό Παπαδημητρεῖκο σπίτι (1869).

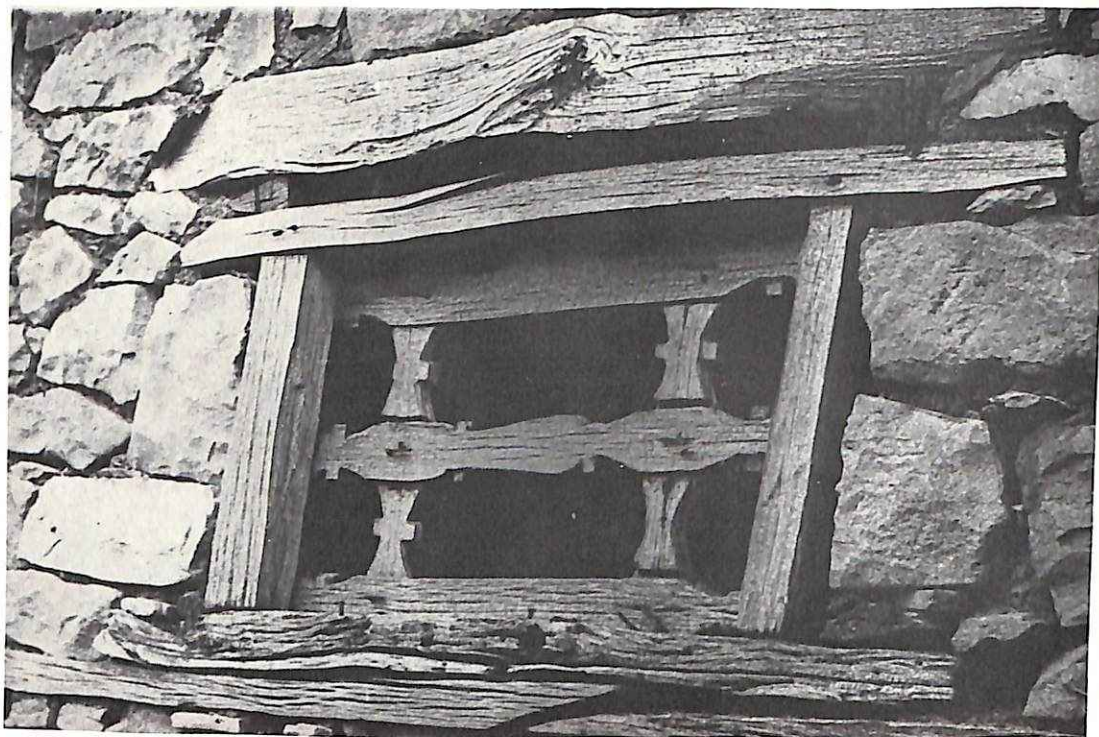
Παράθυρο στό σπίτι τοῦ Κώστα Φρόντζου (Κοπανάκου) - 19ος αἰώνας.

Παράθυρο στό σπίτι της Μπόκος (19ος αἰώνας).

Παράθυρο στό σπίτι τοῦ Ἀλέξη Χρυσάφη (19ος αἰώνας).

Παράθυρο στο σπίτι του Νικόλα Χρυσάφη.

Παράθυρο από τό Γκουντέικο σπίτι (1856).

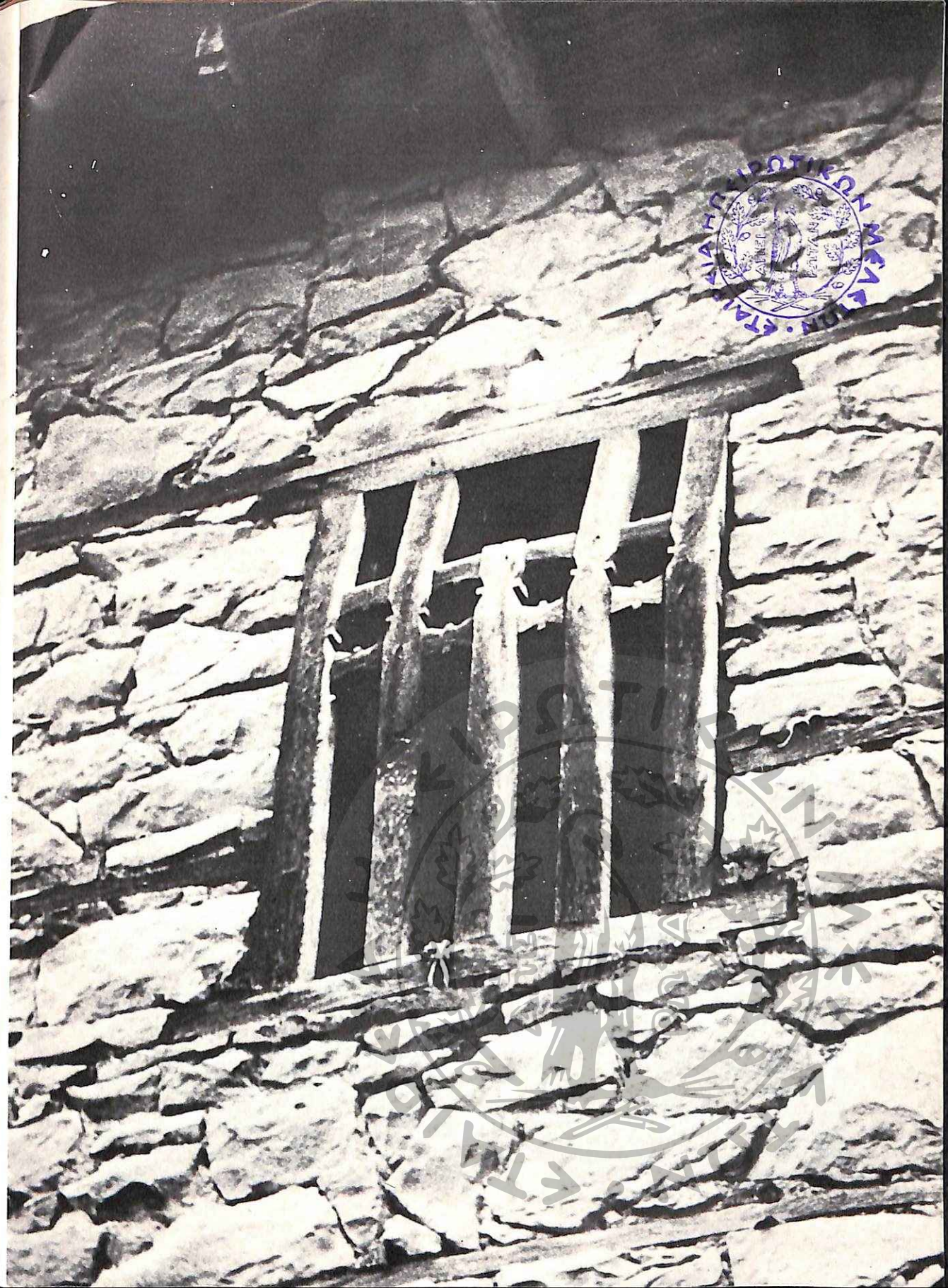
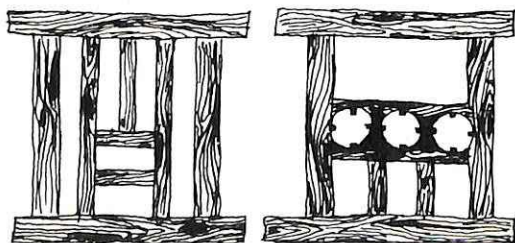
Παράθυρα

Τά σπίτια, κατασκευασμένα από πέτρα, έχουν μικρά ανοίγματα καί τά υπέρθυρά τους γεφυρώνονται κυρίως μέ χοντρό ξύλο πεύκου. Έξετάζοντας προσεχτικά βλέπουμε ότι έχουμε μίαν απεριόριστη ποικιλία κουφωμάτων στά παράθυρα, όπου στό μικρό άνοιγμα τοῦ τοίχου προσαρμόζεται ή κάσα τοῦ κουφώματος περασιά μέ τήν ἐξωτερική ή ἐσωτερική ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου.

Τά πρέκια (κατωκάσια) εἶναι ξύλινα, μονά ή διπλά, ή πέτρινα ολόσωμα. Συχνά υπάρχει ψηλότερα ένα ανακουφιστικό τόξο από πέτρες πού γεμίζει μέ μικρότερες πέτρες ή μέ μίαν ολόσωμη πέτρινη πλάκα.

Τό κάτω μέρος τοῦ παράθυρου (ποδιά) εἶναι πέτρινο, ἐπενδυμένο μέ ξύλινες σανίδες. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτή χρησιμεύει γιά νά ἀκουμποῦν διάφορα ἀντικείμενα. Συχνά ἐπεκτείνεται περιμετρικά σέ ὅλο τό δωμάτιο σάν πηχάκι ή σά ράφι.

Συνήθως, οἱ ξυλοδεσιές τοῦ πέτρινου τοίχου (χατίλια) καί τά πρέκια (κατωκάσια) ἀποτελοῦσαν δύο ἀνεξάρτητες κατασκευές. Ἀλλά ὑ-

πάρχουν και ελάχιστα παραδείγματα όπου ο μάστορας υπολογίζει, ώστε το παράθυρο να περιέχεται ανάμεσα σε δυο «χατίλια», που είναι συγχρόνως «πρέκια» και «κατωκάσι».

Σε αρκετά σπίτια, ολόκληρο το κάτω μέρος που άκουμπάει το παράθυρο έχει μετατραπεί σε νεροχύτη. Η ίδια λεπτομέρεια υπάρχει και στα παράθυρα του ιεροῦ τῶν ἐκκλησιῶν, που ἔχουν ἀποχέτευση κατευθείαν στό ὑπαιθρο. Πάνω στήν κατάλληλη ἐγκοπή, στήν «κάσα» τοῦ κουφώματος, προσαρμῶνται πρὸς τὰ μέσα μέ «θιγλῦκια», «κρικέλες» καί «ρεζέδες», τὰ «κανάτια» που ἀποτελοῦνταν ἀπὸ κατακόρυφες σάνιδες καρφωμένες πάνω σέ ὀριζόντιες τραβέρσες.

Τὰ κανάτια θά παραμείνουν ὡς τίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας ἀφοῦ τὰ τζάμια ἀντικατέστησαν τὴ χρήση τους. Παλιότερα, κρατιοῦνταν μισοανοιγμένα γιὰ νά μπορεῖ νά περνάει τὸ λιγοστό φῶς καί νά προστατεύεται τὸ σπίτι ἀπὸ τὸ κρύο καί τὸ χιόνι.

Ἡ ἀσφάλεια ἐξασφαλίζεται ἀπὸ κάγκελα ξύλινα ἢ σιδερένια (σιδεριές) που στερεώνονται στό ξύλινο πλαίσιο τοῦ παράθυρου· κατασκευάζονται σέ ποικιλία διαστάσεων ἀπὸ μαραγκούς καί ντόπιους σιδεράδες.

Ἄλλοτε πάλι ἔχουμε «ριχτά» παράθυρα, που οἱ σιδεριές τους προβάλλουν ἔξω ἀπὸ τὸν ὄγκο τῆς τοιχοποιίας καί ἐπιτρέπουν καλύτερη θέα στήν προοπτικὴ τοῦ δρόμου.

Στό κάτω μέρος τοῦ παράθυρου καί πρὸς τὰ ἔξω ὑπάρχουν πέτρινα «φουρούσια», κάθετα στόν τοῖχο, στά ὁποῖα μπαίνει μιά πέτρινη πλάκα γιὰ λουλούδια.

Στά Μαστοροχώρια, εἰδικότερα, ὑπάρχουν ξύλινα καφασωτά, που χωρίζουν τὸ παράθυρο σέ μικρά τετράγωνα ἢ παραλληλόγραμμα, ἀφήνοντας ἓνα μικρὸ ἄνοιγμα στήν κορυφὴ ἢ στὴ μέση γιὰ νά χωράει τὸ κεφάλι τῶν νοικοκυραίων. Τζάμια (ὑαλοπίνακες) θά συναντήσουμε γιὰ πρώτη φορά σέ σπίτια «καζαντισμένων» οἰκογε-

«Ριχτό» παράθυρο στό Τσουβαλάδικο σπίτι.

24	ὀκ. προκες εἰς φκιάσημο	6	379.25
=	προκίες καφασίων	10	
25	II ζευγ. Σανιδία	30.10	
=	3 κλιδαργιές διὰ πορτες	16.20	
=	II τζάμια	10.30	
=	2 1/2 ὀκ. πρόκες	7.70	
=	I βούρτσα	1.20	
=	14 τζαμια	17.20	94.10
=	4 μαντάλια	1	473.35
=	I μεντρισέ	20	
29	I 1/2 ὀκ. πρόκες	4.20	
=	8 1/2 ζευγ. Σανιδία	49.20	
30	I Συντοκου Σάνιδο	5.20	
31	μεντρισέδες	4	
=	50 βήδες	1.35	
=	3 Μανταλία	30	
=	1/4 γρ. προκες	30	
=	4 τζαμια 40-39	8	9830
			572.25
			43
			529.25

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ μπακαλοδεύτερο τοῦ Κύρκου Σερίφη (1886) που ἀναφέρεται στήν ἀγορά ὑλικῶν γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ξενώνα.

Ὁκτώμβριος 24 ἔλαβα ἀπὸ Ἀμιλικά Ἀριστείδ Βέτσα

νειῶν, στήν τουρκικὴ ἀστυνομία καί στόν κεντρικὸ ξενώνα τῆς Πυρσόγιαννης, γιὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τοποθέτηση ἀπαιτοῦνταν καί καινούριες κατασκευές στά ἄνοιγματα τοῦ τοῖχου.

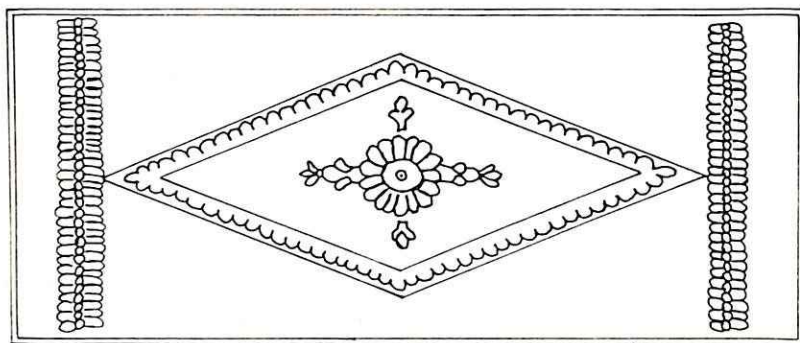
Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ἀλλαγῆς διαγράφεται χαρακτηριστικά σέ ἓνα παλιὸ τραγούδι τοῦ τόπου μας.

Χτύπα καμμένε ταμπουρά
νά ξελογιάσουμε καμιά
ἀπ' τὸν ἀπάνω μαχαλά
ποῦχουν τὰ σπίτια τὰ ψηλά
τὰ παραθύρια μέ γυαλιά
τίς πόρτες μέ καραμπογιά.

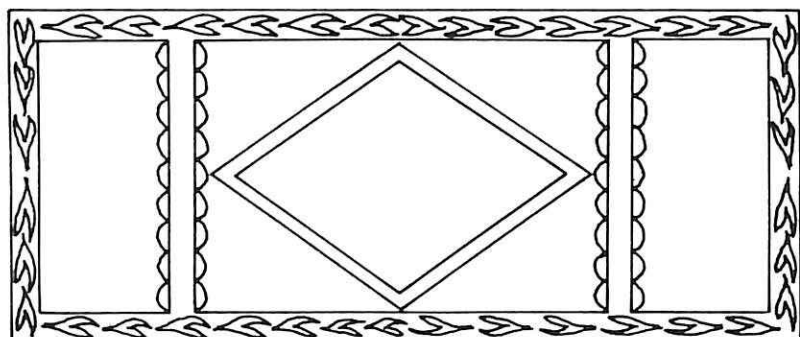
Ἀπὸ τὸ πολύτιμο μπακαλοδεύτερο τοῦ Κύρκου Σερίφη (1886-1896) δημοσιεύουμε ἓνα πίνακα οἰκοδομικῶν ὑλικῶν (τζάμια, καρφιά, ρεζέδες κλπ.) που ἀγόρασε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἀτασκειὴ τοῦ «ἀμελικῶ». Στά βερεσέδια 40 μαστόρικων οἰκογενειῶν που χρεώνονται σέ εἰδικές σελίδες τοῦ μπακαλοδεύτερου ἀπὸ τὸν Κύρκο Σερίφη, δέν ἐμφανίζεται οὔτε μιά ἀγορά γιὰ τζάμια (ὑαλοπίνακες).

Τὸ παλιὸ Μπαζιουκάδικο σπίτι μέ τὴν καμαρωτὴ εἴσοδο (19ος αἰῶνας).

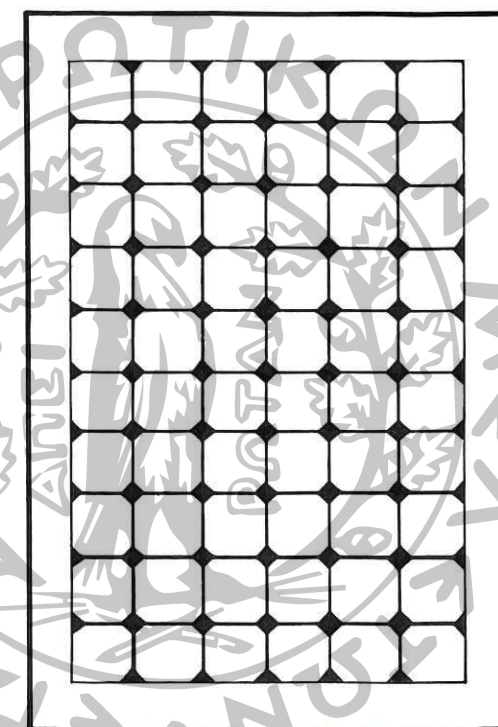
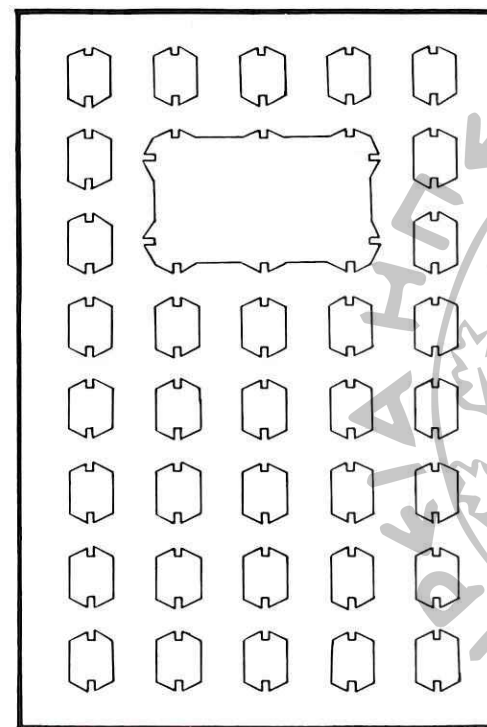
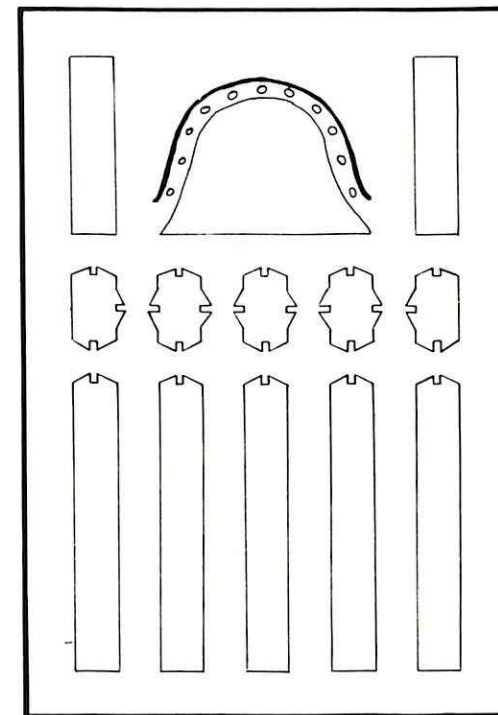
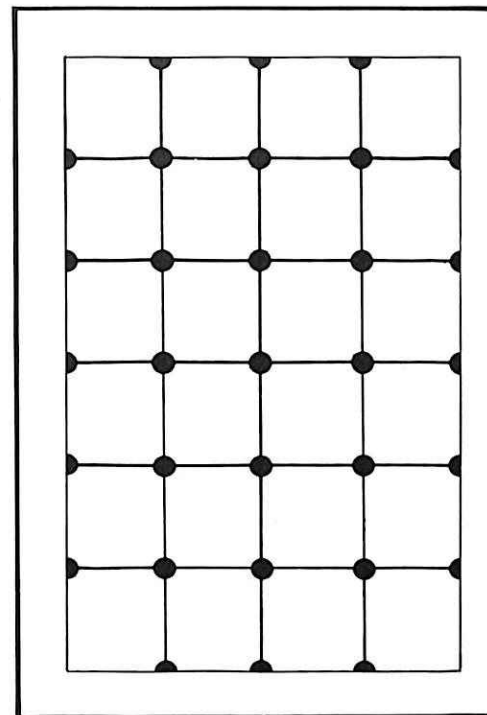
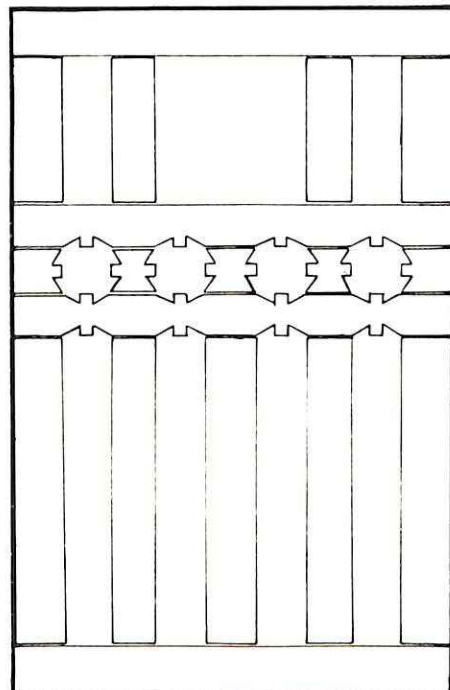
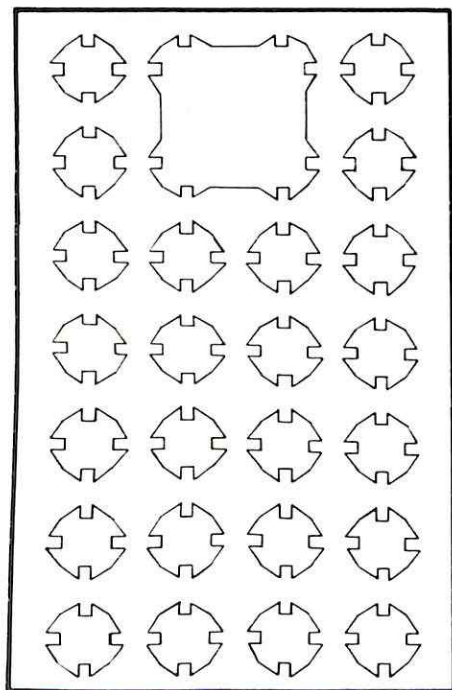

Ξυλόγλυπτα κανάλια παραθύρων από το σπίτι της Μπόκος (19ος αιώνας).

→
Σχέδια από παλιά
παραθύρα της Πυρσόγιαν-
νης. Βοήθησαν με
πληροφορίες και υποδεί-
ξεις οι 'Απόστολος
Ζγολόμπης, Διονύσης
Περώνης, Σταύρος
Τσούβαλης, Τάκης
Γκουντής, Δημοσθένης
Φλίνδρης και ο Νί-
κος Κουρλός.
Τά παραθύρα σχεδίασαν
ο Θανάσης Παπα-
γεωργίου και
ο Λεωνίδας Δόβας.

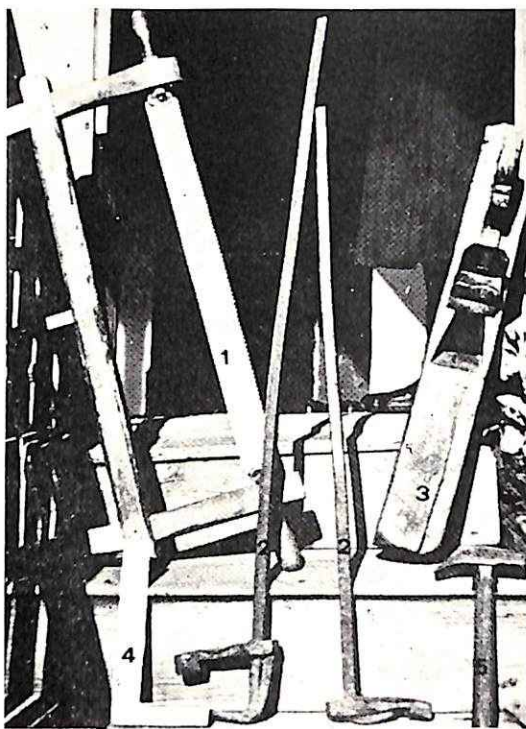
Ξυλογλύπτες καί μαραγκοί

Πληθος ξυλογλυπτών έδωσαν τά χωριά της Ήπειρου σέ όλους τούς κλάδους της ξυλογλυπτικής (έκκλησιαστική, κοσμική, ποιμενική), όπως τό Τούρνοβο (Γοργοπόταμο), τό Λισκάτσι (΄Ασημοχώρι), ή Βούρμπιανη, τό Μέτσοβο, ή Σαμαρίνα καί άλλα.

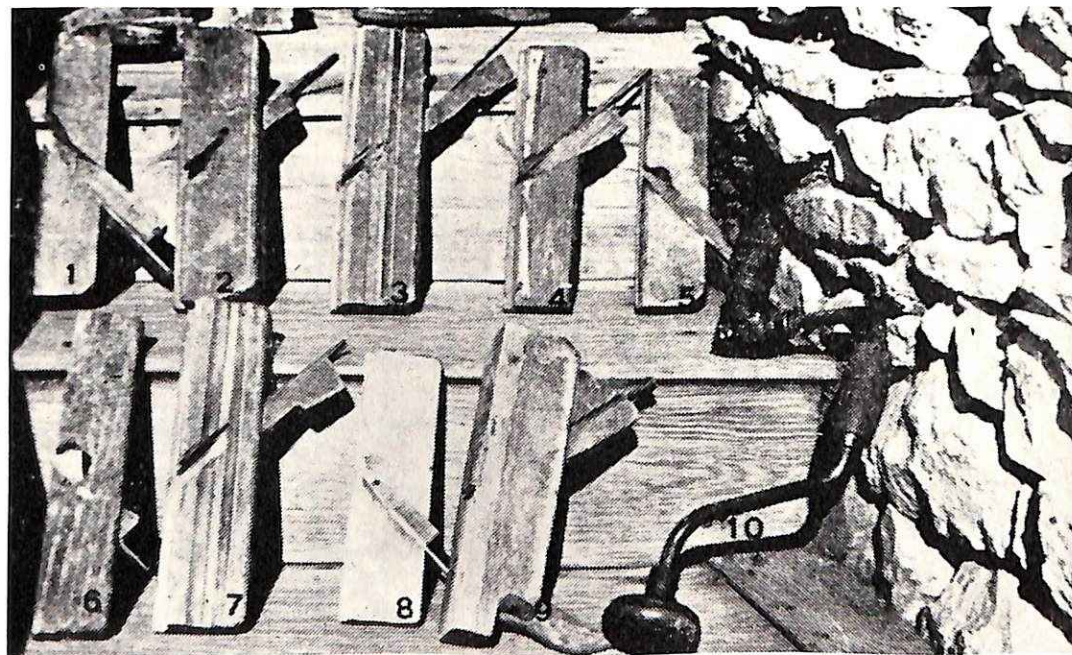
Ξυλογλύπτες από τό Τούρνοβο όπως ό ΄Αλέξανδρος Βούρης καί ό πατέρας του Γεώργιος Βούρης δούλεψαν στήν παλιά ΄Ελλάδα, ΄Αλβανία, Σερβία καί στή Ρουμανία. Από τό Τούρνοβο ήταν καί ό Βασίλης Σκαλιστής πού σκάλισε τό ξυλόγλυπτο τέμπλο στό μητροπολιτικό ναό τών ΄Ιωαννίνων καί στόν ΄Αγιο Γεώργιο της Πυρσόγιαννης.

Δυστυχώς, ως τά σήμερα δέν έχει ταξινομηθεί καί χρονολογηθεί τό τεράστιο υλικό της ξυλογλυπτικής τού 18ου καί 19ου αιώνα. Οί ξυλογλύπτες άκολουθούσαν τά μπλούκια τών μαστό-

Ξυλουργικά έργαλεία: 1. «λούκι». 2. «σιρκοθήλυκο». 3. «άρμόδι». 4. «τσαμπουκάκι». 5. «λουκάκι». 6. «γκινότσο» ή «σπεντζαριόλα». 7. «άμύδαλο». 8. «πατούρα». 9. «πλάνη» ή «ρικάκι». 10. «μαντκάπι» ή «δράπανο». (Δ. Δημητριάδη - Η ΜΟΛΙΣΤΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ).

Ξυλουργικά έργαλεία: 1. «Μπρατζόλι» ή «κουραστάρι». 2. «νταβίδια». 3. «σουραμάς». 4. «γωνία». 5. «σαμούτσα».

ρων στίς άποδημίες τους καί δούλεβαν μαζί. Τίς περισσότερες φορές, οί ξυλογλύπτες δέν έγραφαν τά όνόματά τους, γι' αυτό καί σήμερα έλάχιστα όνόματα διασώθηκαν. Ή Πυρσόγιαννη είναι γνωστή μόνο γιά τούς πελεκάνους της πέτρας καί τά μπλούκια τών μαστόρων της.

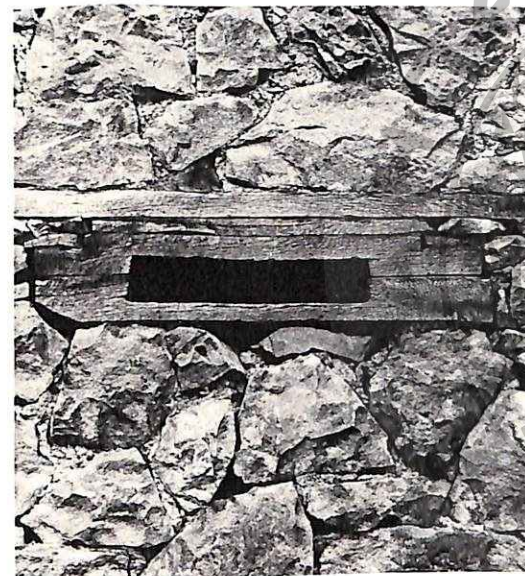
Δίπλα σ' αυτούς δούλεψαν τεχνίτες μαραγκοί από την Πυρσόγιαννη πού άφησαν άξιόλογα ξυλόγλυπτα έργα σέ όλο τό βαλκανικό χώρο.

Ο Γιώργος Περώνης καί ό γιός του Γιαννούλης έφτασαν μέχρι τόν Καύκασο. Ο Γιαννούλης δούλεψε πολλά χρόνια στά Μπιτόλια (Μοναστήρι) της Σερβίας. Διακρίθηκε περισσότερο στήν κατασκευή μιναρέδων (ξύλινο όβελό). Άφησε πολλά έργα στή γειτονική ΄Αλβανία καί πέθανε στήν Πυρσόγιαννη στίς άρχές τού αιώνα. Μάλιστα κουβάλησε μαζί του από τά Μπιτόλια καί την λιθανάγλυφη πλάκα τού τάφου του, πού ως τά σήμερα σώζεται στό νεκροταφείο της Πυρσόγιαννης.

Όνομαστοί Πυρσογιαννίτες μαραγκοί ήταν καί οί Παγναίοι (οικογένεια Παγώνη), οί Ντουκαίοι (οικογένεια Δούκα) καί ό Χαράλαμπος Ζγολόμης.

Από τούς νεώτερους, ό Στέφανος Δούκας, ό Βασίλης Περώνης καί ό γιός του Διονύσης δούλεψαν στήν παλιά ΄Ελλάδα (Σπάρτη, Ξυλόκαστρο) καί στήν Ήπειρο.

Φεγγίτες ύπογείου (κατωί) από τό Γκουντέικο σπίτι (1856).

Γιαννούλης Περώνης, έλαιογραφία από τά Μπιτόλια (Μοναστήρι) της Σερβίας (1886).

ή

τό κέντημα τής σάρκας

Τό κέντημα μέ βελόνα (τατουάζ) από τις γυναίκες του τόπου μας στή ρίζα τής μύτης και στή ράχη τής παλάμης τους, είναι φαινόμενο άχρονολόγητο. Οί σημερινές έβδομηντάχρο-νες γερόντισσες είναι ή τελευταία γενιά πού διασώζει ως τά σήμερα πολύτιμα δείγματα τής παμπάλαιας αυτής συνήθειας.

Ανάμεσα στήν άπελευθέρωση του 1912 και στή Μικρασιατική καταστροφή, ή συνήθεια του τατουάζ κυριολεκτικά εξαφανίζεται. Στήν άμέ-σως επόμενη γενιά (είδαμε και κουβεντιάσαμε μέ 20 περίπου γυναίκες) δέ βρήκαμε κανένα τατουάζ, ούτε γιά δείγμα. Επιδείναμε ιδιαίτερα

συζητώντας μαζί τους τήν περίοδο τής αλλαγής και δέν είμαστε σέ θέση νά διακινδυνεύουμε μιάν όποιαδήποτε έρμηνεία. Ούτε είναι εύκολο νά ίσχυριστεί κανείς μέ γενικότητες ότι το φαι-νόμενο αυτό έπαψε νά λειτουργεί γιατί άλλα-ξε τό οργανωμένο σύνολο.

Στό σημείο αυτό χρειάζεται, νομίζουμε, μιά διευκρίνιση: είναι δύσκολο -σχεδόν άκατόρ-θωτο- γιά τό λαϊκό άνθρωπο νά ξεπεράσει μέ τόση εύκολία μιά συνήθεια πού αιώνας επανα-λαμβανόταν αυθόρμητα. Αν όμως έγινε κάποια μετάθεση τής συνήθειας σέ καινούργιες δρα-στηριότητες, και πάλι -παρ' όλες τις προσπά-

Ευχαριστούμε τις γερόντισσες 'Αγγελική Κουρ-λου, Δημητρούλα Κακαγιώτη, Δημητρούλα Πα-πανικολάου, Τούλα Καλησώρα, 'Ελπινίκη Ζγο-λόμπη, Ουρανία Κουρλου, 'Αλεξάνδρα Βαλτά για τις πολύτιμες πληροφορίες τους. Χωρίς τή συν-δρομή τους ή έρευνα θά ήταν δύσκολο νά αρχίσει και νά συνεχιστεί.

θειές μας- δέν μπορέσαμε νά κάνουμε καμιά διαπίστωση.

Τήν ίδια περίοδο ή ζωή στά Μαστοροχώρια τής Κόνιτσας δέ δέχτηκε άπότομες μεταβο-λές και ούτε υπάρχουν έξωτερικά γεγονότα πού νά συντέλεσαν σέ κάποια ριζοσπαστική ά-νανέωση τής νοοτροπίας τών κατοίκων. Οί πρώ-τες μεγάλες ρωγμές σημειώθηκαν πολύ άργό-τερα, στά χρόνια τής κατοχής. Γιά πρώτη φορά οί γυναίκες μετακινήθηκαν -μέχρι τότε ήταν ριζωμένες στον τόπο- μέ τό διακονιό (άναζήτη-ση τροφής) στή γειτονική 'Αλβανία, Δυτική Μα-κεδονία και στο Τσιτάμικο τής Θεσπρωτίας. Τά καινούρια στοιχεία πού συμβάλανε στήν αλλαγή (περίοδος κατοχής) ήταν καλοδεχούμενα στά χωριά μας και ή προσαρμογή τών γυναικών άκό-μη πιά εύκολη.

Η συνήθεια του τατουάζ δέν είναι φαινόμε-νο τοπικό- μάλιστα, λαοί όπως τής Πολυνησίας και τής 'Αφρικής κεντούνε και χαράζουν στά κορμιά τους πλουσιότερες παραστάσεις και πολλές φορές έγχρωμες.

«Επίσης, τά παλιά χρόνια πολλοί ρομιοί έ-καναν στά μάγουλα ψεύτικες έλιές μέ τήν τεχνική του τατουάζ.

Σήμερα τό τατουάζ έχει μιάν άλλην άσχη-μη φήμη. Τατουάζ έχουνε πιά μόνο οί άν-θρωποι του σκοινιού και του παλουκιού: κατάδικοι και ναυτικοί. Ποτέ δέν θά άν-τικρύσουμε τατουάζ στο κορμί ενός άστού ή μικροαστού. Πάντως τά τατουάζ τών ναυ-τικών διαφέρουν ριζικά από τά τατουάζ τών φυλακισμένων. Οί ναυτικοί κεντάνε στο κορμί τους φράγματα τατουάζ πού δέν έχουνε καμιά σχέση μέ τήν νεοελληνική λαϊκή εικαστική αντίληψη. Οί ναυτικοί χτυπάνε τούς τσαμπουκάδες τους σέ μακρινά μέρη ('Αμβούργο, Χόνγκ-Κόνγκ κτλ.). Και τήν δουλιά αυτή τήν κάνουν, επί πληρωμή, ειδι-κοί επαγγελματίες πού έχουν τό μαγαζάκι τους πλάι στο μόλο τών μεγάλων διεθνών λιμανιών. Αυτονόητο είναι ότι τά τατουάζ τών ναυτικών παρουσιάζουν μιά τεχνική τε-λειότητα και μιάν έξωτική θεματολογία.

Τά τατουάζ τής φυλακής γίνονται από έρα-σιτέχνες πού δουλεύουν συνήθως χωρίς άμοιβή. Πάντως αυτός πού θά ύποστεί τήν τέχνη τους δέν παραλείπει νά δώσει ένα μικρό φιλοδώρημα (μερικά πακέτα τσιγάρα). Τά τατουάζ τών καταδίκων παρουσιάζουν

μιά «κλειστή» θεματολογία: καρδιές (μα-χαιρωμένες, λαβωμένες, μέ φυλλοκάρδια, μέ γυναικεία όνόματα, μέ άχ-βάχ), άγκυ-ρες, σταυροί στιλέτα, γκόμενες. Τά τατουάζ γίνονται σέ τρία χρώματα- μπλέ, κόκκινο, πράσινο. Τό μπλέ βγαίνει από τό φούμο πού παίρνουν άπ' τά καζάνια τής φυλακής. Τά άλλα δυό χρώματα από μελάνες».

Ηλίας Πετρόπουλος: Τής φυλακής

Στό παραδοσιακό τατουάζ τά θέματα είναι περιορισμένα. Κύκλοι (μπόλια), κυπαρίσσια, κλωνάρια, σταυροί άπλοί και πιά σύνθετοι, τά αρχικά του όνόματος και επωνύμου τής κεντή-στρας, είναι τά πιά συνηθισμένα θέματα. Πο-λές φορές κεντούν και τό αρχικό γράμμα από τό όνομα του πατέρα. Αντίθετα, όσες μικροαρ-βωνιάζονταν, άποφεύγανε νά κεντήσουν τό όνομα του αρραβωνιαστικού τους.

Δημιουργία έντελώς νέα και πρωτότυπη δέν ύπάρχει στήν παράδοση του τατουάζ. Η προ-σωπικότητα και ή εύαισθησία κάποιας κεντή-στρας πολλές φορές δημιουργεί έντεχνότερα ένα θέμα ή τό διανθίζει μέ τολμηρές λεπτομέ-ρειες. Κεντούν από μνήμης, επαναλαμβάνον-τας τά πατροπαράδοτα θέματα του τόπου τους. Δίπλα τους ό λιθανάγλυφος κόσμος πού δημιούργησαν οί πυρσογιαννίτες πελεκάνοι τής πέτρας είναι κατάφορτος από κυπαρίσσια, σταυρούς, κλωνάρια και μπόλια (κύκλους).

Τά άπροσπέλαστα Μαστοροχώρια δέχονται έπιρροές από τή δυναμική παρουσία τών Βλάχων- μοναδικοί επισκέπτες, έστω και έποχιακά, φορτίζουν μέ καινούριες παραστάσεις και έρε-θίσματα τον τόπο μας.

Οί γυναίκες τών Βλάχων είχαν πλούσια τα-τουάζ. Πολλές από τις σημερινές έβδομην-τάχρονες Πυρσογιαννίτισσες αναφέρθηκαν μέ έμφαση και θαυμασμό στήν ποικιλία τών θε-μάτων πού κεντούσαν οί Βλάχες. Μάλιστα, ή Δημητρούλα Κακαγιώτη θυμάται πώς τά δικά της τατουάζ τά κέντησε μιά Βλάχα.

Όλα τά κορίτσια από τά 9 μέχρι τά 15 τους χρόνια -σπανίζουν οί εξαίρέσεις- έπρεπε νά κεντήσουν τατουάζ.

Καμάρωναν ιδιαίτερα, όταν στις βρύσες του χωριού και στά χωράφια μάζευαν στο μπράτσο τά μανίκια γιά νά φανεί ή κεντημένη ράχη τής παλάμης. Πολλές φορές μέ καρπούς δέντρων (μούσμουλα, κράνια, κεράσια) και κουμπιά, φκιάχνουν σκουλαρίκια και περιδέρια γιά νά

Καί κείνη ή "Όλγα του Τόλ" του Τσάνη ή μάνα της "Όλγας του Γαλάνη είχε ωραίο σταυρό στη μπάλα, είχε κυπαρίσσι μέ μεγάλες κλάρες στό χέρι. "Αμ" ήταν όμορφη γυναίκα, σάν τό νερό" πέθανε ή έρμη στη γέννα

Κεντημένο χέρι της 'Αγγελικής Κουρλού μέ σχέδια από σταυρό, κυπαρίσσι και άμπόλι (κύκλος).

άντικαταστήσουν τήν έλλειψη κοσμημάτων.

Ο πόνος όμως του κορμιού και ιδιαίτερα στη ρίζα της μύτης είναι μεγάλος. Συχνά τά μεγαλύτερα κορίτσια χρησιμοποιούν βία για νά κεντήσουν τατουάζ στά μικρότερα.

Σύμφωνα μέ τίς διηγήσεις τους δέ συναντούσαν αντιδράσεις μέσα στην οικογένεια. Οί μανάδες, όχι μόνο δέ δυσφορούν, αλλά μέ πρωτοβουλία τους πολλές φορές κεντούν τά

τατουάζ στις κόρες τους ή τούς τρυπούν τά αυτιά μέ καμένη βελόνα για νά περάσουν σκουλαρίκια.

Οί γυναικοκρατούμενες κοινωνίες των χωριών μας δέν αφήνουν περιθώρια για έπεμβάσεις των άντρών σέ τέτοια θέματα. Άλλωστε, τά μακρόχρονα ταξίδια των μαστόρων λιγοστεύουν επικίνδυνα τό ρόλο τους μέσα στην οικογένεια.

‘Η συνέντευξη

Γιά περηφάνεια γιέ μ' τά φκιάχναμαν, για περηφάνεια' αυτές που είχαν σταυρό στη μπάλα (μέτωπο) ήταν πιο περήφανες. 'Εγώ δέν είχα στη μπάλα γιατί δέν άντεχα τόν πόνο. Κινούσε τό αίμα ποτάμι και μέ πόναγε και δέν έδειχνε καλά. Πολλές είχαν στη μπάλα σταυρό και καμάρωναν περισσότερο. Είχε έδω στό μαχαλά μας ή Θωμόπλαινα του Πύρσου, ή Κώτσινα τ' Λάζου.

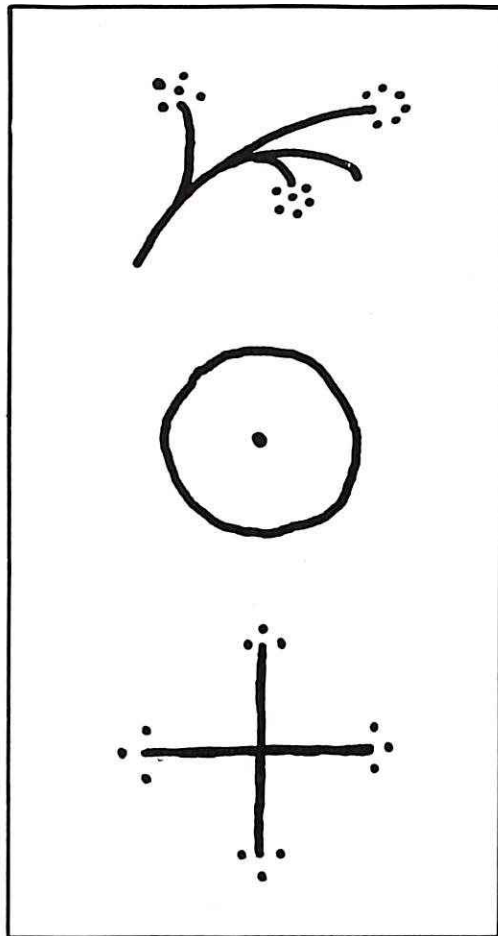
Περπατούσαμε ανασκουπωμένες και φαινονταν τά λουλούδια και καμαρώναμαν γιέμ' "Ετσι ήταν τότε, έτσι τά φκιάχναμαν και έμεις, τόν κακό μας καιρό.

"Ηθελαν κι οί άντρες νάχουμε γιατί μās χαιρονταν. "Αμ' τούς άρεζε κι αυτούς όταν μās έθλεπαν. "Όλες οί κοπέλες είχαν' δέ θυμιούμαι καμιά που νά μήν είχε. 'Αφού έφκίαναν οί πολλές, έφκίαξα κι εγώ από ζήλεια. 'Αμ ξερω κι εγώ, έθλεπα τίς άλλες και μ' έπιανε ή ζουρλαμάρα.

Τό ύλικό της συνέντευξης άπομαγνητοφωνήθηκε και μεταφέρθηκε στις σελίδες του 'Αρμολόι χωρίς καμιά παρέμβαση ή περικοπή, κρατώντας έτσι όλα τά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του προφορικού λόγου.

"Όλες είχαν κι ύστερα δέν κακοφαινονταν σέ κανέναν. "Ετσι γίνονταν γιέμ' τότε, μικρά είμασταν, κρυθόμασταν σάν τά ούρτζουλα άπ' τόν κόσμο.

Μαύρη μέρα μας και πικρή μας' για, πάειναμαν στη θρύση για νερό και πλέναμαν τά ρούχα. Τότε σ' αυτό τό Κάτω τό Μπηγάδ, στό Γκουμπέ, έθαναν ό κόσμος κ' έπλεναν τά άσπρα τά ρούχα. Πάειναν από τό θράδ' οί μάνες μας κι έβαζαν τά κοφίνια και έμεις από τά χαράματα βοηθούσαμεν. "Ανασκουμπόναμαν γιέμ' τά μανίκια

Τά επικρατέστερα σχέδια πού κεντούσαν οι παλιές πυρσογιαννίτισες γυναίκες στο μέτωπο και στα χέρια.

και φαίνονταν τά λουλούδια και τά κυπαρίσσια στα χέρια μας. Και στα χωράφια όταν σκάβαμν και στο λόγγο γιά κλαδί, πάλι μαζώναμν τά μανίκια γιά νά φαίνονται τά στολίδια.

“Αμ” είχε περάσει ό πόνοσ κι ήταν καλά. Τί νά σ’ κάνω τότε πούμασταν μικρά και πονούσαμεν. Μās έπιαναν οι μεγάλες μέ τό ζόρ’ και μās έρριχναν καταί και δόστου-δόστου, τζουμπούσαν (τρυπούσαν) μέ τά θελόνια.

Κυττάξ’ τε –μās έλεγαν– περνούν τά πρόβατα πέρα στην Καστάνιανη, πάνω άπ’ την ποταμιά’ έμείς τάουρτζουλαχαζεύαμε τά πρόβατα κι αυτές μās κοροΐδευαν γιά νά μās τζουμπήσουν.

“Εμείς είμασταν μικρά, άλλες 8 άλλες 10 χρόνων και φοβούμασταν. Μās έπιανε τό αίμα τόν κατήφορο και κλαίγαμν άπ’ τό φόβο. Μή τηράς, οι τρανές κάθονταν μέ καμάρι και έφκιαναν ώραιες κλάρες και μπόλια. Στο χέρι έφκιαναν ώραϊα κυπαρίσσια και σταυρό. “Άλλες είχαν μπόλια (κύκλους) και χρειάζονταν μαστοριά νά φκιάξεις την κλούρα (κύκλο) μέ τη βούλα στη μέση.

Θυμιέμαι οι παλιές οι μπάμπες στα χρόνια μας είχαν στολίδια ως τά μπράτσα’ πολλά στολίδια γιέμ’, γεμάτο τό χέρι.

Είχαμε ζούρλια κι έμείς στόν καιρό μας. Καμάρωναν οι τρανές όταν κεντούσαν τό σταυρό στη μπάλα (μέτωπο) κι έσφιγγαν άπ’ τόν πόνο τά δόντια. “Υστερα όσο περνούσε ή ώρα συνήθιζες τόν πόνο και μέ τά θελόνια ντίπι-ντίπι, ντίπι-ντίπι πάνω στο κρέας’ έρχονταν και γένονταν έδω αίμα μονάτο και καθόμασταν στόν ήλιο γιά νά ξεραθει. Κρατούσε μιά-δυό ώρες ώσπου νά στεγνώσει, καμιά φορά και μέρες. “Έπιανε ένα κουκούδι και μετά όταν καθάριζε φαίνονταν από κάτω οι κλάρες και οι σταυροί.

Νά, τώρα ό,τι νά τό κάνω, δέν φεύγει. Βλέπεις έδω; “Αραίωσε, χάθηκε μέ τόν καιρό πού πέρασε. “Εμ’ κοντεύω τώρα τά όγδόντα γιέμ’.

Είχε ή μάνα μ’ κάπi ώραιες κλάρες ίσια μέ τόν άγκονα, γεμάτο τό χέρι. Και κείνη ή “Ολγα τού Τόλ’ τού Τσάνη ή μάνα της “Ολγας τού Γιάν’ Γαλάν’ είχε ώραϊο σταυρό στη μπάλα, είχε κυπαρίσσι μέ μεγάλες κλάρες στο χέρι. “Αμ ήταν όμορφη γυναίκα σάν τό νερό’ πέθανε ή έρμ’ στη γέννα.

Ξεκινούσαμεν κάθε άπόγιομα και Κυριακές μέ τά κασίκια όλα τά κορίτσια νά τά βοσκήσουμε. Πάιναμν μέ τά κασίκια, δέν είχαμν τί νά κάνουμε και καίγαμν δαδί γιατί θέλει κάρβουνο από δαδί άλλιώς δέ πιάν’. Στούμπζαμν τό κάρβουνο και τό φκιάναμν σάν σκόνη. “Ανακατώναμν τό σάλιο μέ τό κάρβουνο και μ’ ένα τσάκνο κάναμν τό σχέδιο στο χέρι και στη μπάλα. “Υστερα τζουμπούσαμεν (τρυπούσαμε) τζούπ-τζούπ δυνατά’ οι άλλες από δίπλα φυσούσαν στην πληγή και έλεγαν: άκόμα λίγο, άκόμα λίγο. “Ερχονταν γιέμ’ και κουκούδιαζε και τραβούσαμεν τ’ άτράβηχτά όσο νά γιατρέψει.

“Εγώ έχω γραμμένο και τ’ όνομάμ’ και τ’ όνομα τού πατέρα μ’ πάνω στο χέρι. “Αντρέπονταν τότε νά φκιάκουν τό όνομα τού άρραβω-

νιαστικοϋ. Ούτε τού άρραβωνιαστικοϋ κάναμν, ούτε τού άντρα’ μόνο τού πατέρα και δέν κακοφαίνονταν σέ κανέναν. Κανέναν δέ μās μάλωνε. Πού κυτπούσαν τότε γιέμ’ ό κόσμος τέτοια πράματα! Μās έλεγαν οι μανάδες μας: “Αμα μπορεΐτε και βαστάτε τόν πόνο, τρυπηθείτε’ φκιάξτε και περβατάτε στο λόγγο μέ τά κασίκια.

“Αμ’ καμάρι μ’, αυτές μās τρυπούσαν άπ’ τά πέντε χρόνια τά αυτιά γιά τά σκουλαρίκια. Πούχαμν τότε στολίδια έμείς! Πού είδε τό μάτι μας τέτοια! “Αρμαθιάζαμν τά μουστούλια από την όξιά, τά κράνια, τά κουμπιά, τά περνούσαμεν μέ τό θελόν’ και τά θάναμν στο λαιμό γιά κολιέδες και σταυρούς.

Οι Βλάχισσες είχαν πιό ώραϊα όμως στολίδια.

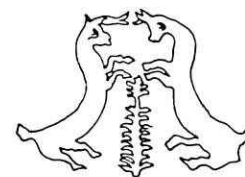
Αυτές βλέπαμν και φκιάχαμε κ’ έμείς. “Εμένα θλάχα έκατσε και μούκανε τό σταυρό πού βλέπεις και τό κυπαρίσσι αυτό στο χέρι. Τότε αυτές μονάχα περνούσαν άπ’ τό χωριό. Δέν ξέραμε άλλον κόσμο. Κι όταν πήγα στο Αϊγιο πριν τόν πόλεμο άρρώστησα και πήγα στο γιατρό νά μ’ κάνει μιά ένεση. Βλέπει τό χέρι μ’ και μού λέει:

– “Εκανες φυλακή;

– “Οχι ούρέ γιατρέ δέν πήγα φυλακή.

– Οι φυλακισμένοι τά φκιάχνουν αυτά, μού λέει.

– Κάτσε γιατρέ, τού λέει ό μακαρίτης ό πάππος, νά σου πω έγώ. Νά πάειναι μέ τά κασίκια μικρές κι από ζουρλαμάρα δέν είχαν άλλη δουλιά νά κάνουν και τρυπούσαν τά χέρια.

Τό ένστιχτό μας, άσκημένο σέ καιρούς πονηρούς, μās λέει νά πούμε όχι στη ρουτίνα των σημερινών καιρών, πού πονήρεψαν περισσότερο. Κάποιες Κασσάνδρες μέ βιβλιάρια προλέγουν την έξαφάνιση όλων των ειδών της Τέχνης. “Απαντούμε: είναι ύποπτο, είναι παγίδα. “Η λεκάνη της Μεσογείου δέ στέρεψε σάν κοιτίδα πολιτιστικών στοιχείων’ α λ λ ε ς λεκάνες άδειάζουν τους όχθους και τά άδιέξοδά τους θολώνοντας τά δικά μας νερά. Προσοχή λοιπόν!

“Εδω υπάρχει παράδοση και παράδοση κριτικής της παράδοσης. “Υπάρχουν πηγές (ύπόγειες), υπάρχει παρελθόν κρυμμένο και άποκρυμμένο. “Η στάση μας άπέναντί τους θά καθορίσει και τό μέλλον μας.

(απόσπασμα από τό πρόγραμμα της Θεατρικής Λέσχης Βόλου).

Τό νεοδημοτικό ή μοντέρνο δημοτικό τραγούδι

συνέντευξη
μέ τον Άλέκο Κιτσάκη

Αυτό που λέμε σήμερα λαϊκή μουσική παράδοση, τείνει σταθερά να γίνει μουσειακό είδος. Δεν βγάζει πιά νέα θλαστήρια. Μεταμοσχεύεται στην έντεχνη λαϊκή μουσική και στο νεοδημοτικό τραγούδι, τό λεγόμενο μοντέρνο δημοτικό, πού οι έταιρίες δίσκων αναπαράγουν με θαυμαστή ταχύτητα.

Τό δημοτικό τραγούδι γεννήθηκε στην τουρκοκρατία και ήταν γιά τόν Έλληνα μιά ψυχική πραγματικότητα σχεδόν καθημερινή.

«Τό δημοτικό τραγούδι –αυτή ή τέχνη του άπεριόριστου αισθήματος πού δεν είναι έπος– ήταν ή μόνη καταφυγή, τό μόνο μέσο συντήρησης και ψυχικής συνοχής (δηλ. και πάλι συντήρησης) του υπόδουλου. Ο ήρωας του τραγουδιού και ή μετάληψη έμειναν στον Έλληνα ως συμβολισμοί επιβίωσης. Η τροπή προς τό άλογο και τό άκρως συναισθηματικό πού υποβάλλει τό δημοτικό τραγούδι, είναι ένέργεια καθαρά βιολογική. Είναι ή μετατροπή της κάθε δυνατής λογικής σέ λογική του παρόντος. Η πίο λογικά άδήριτη πράξη στον υπόδουλο Έλληνα είναι ή παλληκαριά του κλέφτη. Γιά τούτο πρέπει έμψυχα και άψυχα να συνυποφέρουν τά παθήματά του. Είναι άπολύτως «λογικό» να κλαίνε τά πουλιά και να μοιρολογούν τά δέντρα». Γ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

Στή σημερινή Ελλάδα ο κοινός άνθρωπος μύθος έπαψε να υπάρχει. Ο παλιός λαϊκός πολιτισμός είναι ιστορικά, νομοτελειακά καταδικασμένος σέ άφανισμό. Όπου άντέχει, είναι ή καθυστέρηση μονάχα πού τόν κρατάει.

Και τό δημοτικό τραγούδι δεν παύει να είναι παρακολούθημα της ίδιας πορείας.

Στή νεοελληνική ιστορία βλέπουμε να μετακινούνται τεράστιες μάζες, να αλλάζουν επάγγελα, τρόπο ζωής και σκέψης, άκόμη και δέρμα, δηλαδή χαρακτηριστικά του προσώπου, όπως είπε ο Παζολίνι γιά τούς Ιταλούς.

Η ελληνική έπαρχία –έστία της παραδοσιακής σκέψης– θά κατακλύσει άσφυκτικά την πρωτεύουσα και τά αναπτυσσόμενα αστικά κέντρα. Τό ριζωμα στο νέο τόπο θάναι άργόσυρτο και έπιφυλακτικό στην άρχή. Οι μετανάστες θά κατοικήσουν μιά συνοικία, μιά γειτονιά, κρατώντας γιά μερικές γενιές τόν παλιό τρόπο σκέψης, τά ήθη, τά τραγούδια τους, ή μικροτοπική ιδεολογία.

Γύρω στά 1950-60 κάθε αντίσταση θά εξαφανιστεί. Τότε κάνει την εμφάνισή του και τό νεοδημοτικό τραγούδι.

Νέες ήχητικές έμπειρίες έρχονται να σφηνωθούν ανάμεσα στίς πατροπαράδοτες και τό αποτέλεσμα (νεοδημοτικό) γίνεται άποδεκτό από τόν πολύ κόσμο, πού τό φαντάζεται συνεχιστή του παλιού δημοτικού τραγουδιού.

Δανείζεται στοιχεία του λαϊκού τραγουδιού της έποχής και παρακολουθεί μέ την ίδια ένταση, την ίδια σκοπιμότητα και εύκολία, την ελληνική πραγματικότητα. Η μετανάστευση στην Γερμανία και Αυστραλία γίνεται τραγούδι –τραγούδια γιά την άκρίβεια– κι από τόν Καζαντζίδη κι από τόν Κιτσάκη. Υπάρχει διαφορά στην ποιότητα αλλά δεν είναι αυτό πού ενδιαφέρει την άνάλυσή μας. Οι παλιές έκτελε-

σεις δεν άρκοουν και ο ρόλος του παλιού οργανοπαίχτη αλλάζει. Παλιά ήταν και δημιουργός, γιάτί είχε την ικανότητα να κρατάει όλη ή μουσική κουλούρα τώρα παραμένει μόνον έκτελεστής.

Οι έφημερίδες και ο περιοδικός τύπος ποτέ δεν αναφέρονται στην παραγωγή δίσκων με νεοδημοτικά τραγούδια. Η καραντίνα αυτή όφείλεται περισσότερο σέ μιά «στημένη περιφρόνηση», γνωστή άλλωστε από ή μεταχείρηση πού έγινε παλιότερα στο ρεμπέτικο και στή δεκαετία του '60 στον Καζαντζίδη.

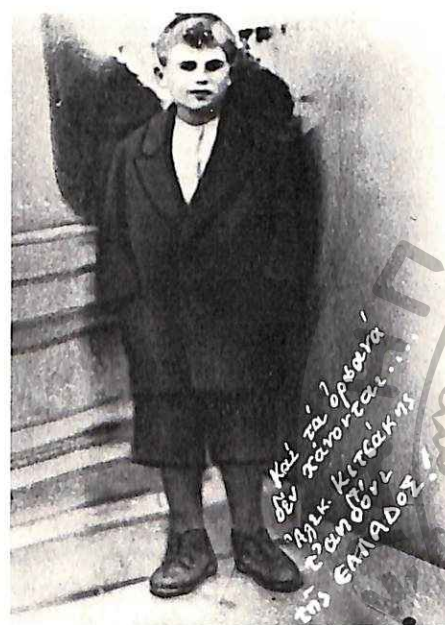
Δεν υπερασπιζόμαστε τό νεοδημοτικό τραγούδι ούτε μιλούμε γιά ποιοτικές διαφορές, παρά μόνο θίγουμε ή σκόπιμη άδιαφορία γιά ένα φαινόμενο πού και παραγωγή μεγάλη έχει και πάρα πολύ κόσμο ενδιαφέρει. Μόνο στην Αθήνα αυτή ή στιγμή δουλεύουν 30 περίπου

μαγαζιά με νεοδημοτικά τραγούδια.

Από την άλλη μεριά υπάρχει ένα περιορισμένο κοινό (μεγαλωμένο στα αστικά κέντρα), πού υπερασπίζεται την παραδοσιακή μουσική και αισθάνεται υπερβολικά μνημένο άποδέχεται μάλιστα με ιδιαίτερη εύχαρίστηση την παραγωγή π.χ. του Χουλιαρά (ήπειρώτικα), της Μαρίζας Κώχ (νησιώτικα) ή του Ξυλούρη (κρητικά).

Ο πολός κόσμος άδιαφορεί γιά τά κατασκευάσματα αυτά πού πλασάρονται σαν έντιμες άπόπειρες αναπαράστασης του δημοτικού τραγουδιού.

Αυτή είναι ή εικόνα της νεοελληνικής μουσικής παραγωγής –μέ σημείο αναφοράς πάντοτε τό δημοτικό τραγούδι– κι άς έχουμε υπόψη μας ότι οι παραδόσεις των λαών δεν κινδυνεύουν, έφόσον υπάρχουν οι ίδιοι οι λαοί.

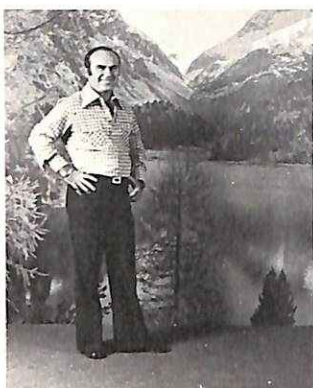
Φωτογραφία - προσφορά στο ΑΡΜΟΛΟΙ του Άλέκου Κιτσάκη. Στην άκρη δεξιά γράφει: Καί τά όρφανά δεν χάνονται ... Άλέκ. Κιτσάκης τ' άηδόνι της ΕΛΛΑΔΟΣ!

Μιά φορά πού ταξίδευα στην Άρτα κουβέντιαζα με μιά γιαγιά πού μούλεγε γιά τά παιδιά της. Άλλο στον Καναδά, άλλο στη Γερμανία, άλλο έδω κι άλλο εκεί, με πήρε τό παράπονο και συγκινήθηκε. Έκατσα λοιπόν με έμπνευση κι έβγαλα αυτό τό τραγούδι. Καταλαβαίνω τόν κόσμο, με πονάει ή ξενιτιά. Παντού αισθάνομαι ότι αυτό τόν κόσμο πρέπει να τόν διαφυλάξω και να τόν γαλουχήσω, γιάτί όπου κι αν πάω τρέχει από πίσω μου.

Έχω παιδιά στη ξενιτιά μακριά στη Γερμανία στο Βέλγιο στον Καναδά και μέσ' την Αυστραλία.

Κακούργα ξενιτιά ν' άνάψεις να καείς μάς πήρες τά παιδιά μας και μάς τά τυραννείς.

Παιδιά μου σάς επόνεσα έλατε να με δείτε γιάτί τά χρόνια επέρασαν ίσως να μή με βρήτε.

Ο Άλκος Κιτσάκης είναι γνωστός σε όλους μας καθιερωμένος σήμερα τραγουδιστής νεοδημοτικών τραγουδιών ακούγεται, όπως υποστηρίζει, απ' όλους τους Έλληνες. Απερίφραστα

ἀποκαλεί τον εαυτό του Καζαντζίδη του δημοτικού τραγουδιού και με τη γνωστή έπαρση των «αυτοδημιούργητων» υπερασπίζεται τη δουλιά του. Στη δίωρη συνάντησή μας κομπάζει επαναλαμβάνοντας —μέ ασυνήθιστη συχνότητα— πώς η παραγωγή του ξεπέρασε τους 600 δίσκους. Ο αριθμός είναι όντως εκπληκτικός και προσιτός μόνο στα μεγάλα όνματα του ρεμπέτικου.

Ο Άλκος Κιτσάκης στάθηκε ἀποκαλυπτικός μαζί μας «ξεκαθάρισε» τους λογαριασμούς του με πρόσωπα και καταστάσεις, τονίζοντας ότι «αυτά που είχε να πει, τά ειπε, έξω από τα δόντια». Μιά προσεχτική ματιά στα λεγόμενά του —αφορμή για μιάν άλλη έρμηνεία— ίσως πείσει «μερι-

κούς» να καταλάβουν τι σημαίνει σήμερα συντήρηση της μουσικής παράδοσης, ποιό είναι και τί «θέλει» να ακούει το μεγάλο κοινό, πώς δουλεύουν και πόσο μετρούνε τα μαγαζιά αυτά, τί ρόλο παίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι εταιρίες παραγωγής δίσκων.

Θέλοντας και μή ο Κιτσάκης θά πει αυτά που «πιστεύει» και πού όλοι μας υποψιαζόμαστε με τη διαφορά όμως ότι μερικοί επαίοντες δέ χωνέψανε ακόμη την αλλαγή —γιατί όχι και φυσιολογική εξέλιξη— και επιμένουν να οδύρονται για την κακοποίηση ή τον εκφυλισμό της μουσικής παράδοσης και φυσικά δεν έχουν να προτείνουν τίποτε άλλο από τη μουσική της διατήρησης.

Η συνέντευξη

Γεννήθηκα σε μιά περιοχή πού, ως πούμε, είναι η πηγή του δημοτικού τραγουδιού, στο Ριζοβούνι Πρεβέζης, περιοχή Λάκα-Σούλι, όρφανός από πιτσιρικάς από μάνα και πατέρα.

Ήρθα στην Αθήνα το 46 σε μιά ηλικία 8 χρονών. Τό μοναδικό μου όνειρο από μικρός όταν ήμουν, ήταν, καθώς έβλεπα τά στρατιωτικά αυτοκίνητα, τά τζέιμς, να αγοράσω ένα αυτοκίνητο και να τους κάνω όλους να σκάσουν. Και τώρα, δόξα τό θεό, έχω και μερσεντές. Τέλος πάντων, θέλω να σου πω, πώς είναι ο άνθρωπος. Ήρθα λοιπόν στην Αθήνα σ' ένα μπάρμπα μου. Τά Χριστούγεννα οι Ήπειρώτες έκοβαν την πρώτη μεταπολεμική πίτα του ξενιτεμένου Ήπειρώτη. Με παρουσίασε ο μπάρμπα μου λέγοντας: έχω ένα παιδάκι πού τραγουδάει άθανάτα δημοτικά τραγούδια.

Τό κοινό ένθουσιάστηκε και τό διοικητικό συμβούλιο μέ πανηγυρική ανακοίνωση μέ πήρε υπό την προστασία του. Οι δημοσιογράφοι με ρώτησαν για την πρώτη μου εμφάνιση. Στην αρχή μου πάεινε τό τσιαούλι (σαγόνι) πέρα δώθε από τόν φόβο. Κατόπιν προσπάθησα να σκέφτο-

μαι πώς ο κόσμος είναι πρόβata πού τά φλάου (φυλάγω) και ξεχάστηκα. Εκεί λοιπόν στή γιορτή ήταν και ή Μαρίκα Κοτοπούλη ή όποια πίστεψε στο ταλέντο μου και σκέφτηκε να μέ εμφανίσει στο θέατρο για να τραγουδήσω. Παρουσία εκεί στο θέατρο και ή πριγκίπισσα τότε και ύστερα βασίλισσα Φρειδερίκη. Ή Κοτοπούλη κάνει επίθεση στα συναισθήματά της για τό μικρό σουλιωτόπουλο, δηλαδή έμένα, και ή κυρά συγκινείται βαθύτατα. Με παίρνει κάπου-κάπου και στο παλάτι και έπαιζα μπίλιες μέ τόν Κωστάκη, τόν μετέπειτα βασιλιά κι όταν έχανα του φώναζα: γ... τ' μάνα σ', μιά και δεν ήξερα τίποτα άλλο στο χωριό.

Μέ τη μεσολάβηση όλων αυτών των παραγόντων άρχισα να πηγαίνω στο σχολείο. Έτσι σε κάθε εκδήλωση ήμουν πάντα πρώτος στο τραγούδι. Μούδιναν και κανένα πενηντάρικο. Μετά πήγα στο οικοτροφείο της Κέρκυρας κι ύστερα στή μέση γεωπονική σχολή της Πάτρας. Τό 52-53 γύρισα στην Αθήνα όπου είχε μισοξεχαστεί τό φωνητικό μου ταλέντο. Αργότερα μέ άκουσε κάποιος του τότε Ε.Ι.Ρ. και μ' έβαλε να τρα-

γουδάω 2-3 φορές την εβδομάδα στο ραδιόφωνο. Συνεχίστηκε αυτή ή άμφίβολη πορεία λόγω έλλειψης οικονομικών μέχρι 18-19 χρονών, όπότε πήγα στην εταιρία του Μάτσα και τους παρακάλεσα να τραγουδήσω για να μ' ακούσουν. Μ' άφησαν, ένθουσιάστηκαν και έγραψα τόν πρώτο μου δίσκο *Τά πη 'βλάχάμ' τά πήρανε τά πρόβατα*. Μοϋ έδωσαν και σάν πληρωμή 150 δραχμές, τό 1956 αυτά. Πάω τό 1957 στο χωριό για πρώτη φορά από τότε πού έφυγα, για τό πανηγύρι. Μέ είχαν ακούσει απ' τό ράδιο γιατί είχε παιχτεί ο δίσκος και μ' έβαλαν να τραγουδήσω.

Όλη τή νύχτα τραγουδούσα χωρίς φράγκο. Από τότε κάθε χωριό πούκανε πανηγύρι, προσπαθούσε να κλείσει τόν Κιτσάκη γιατί σήκωνα θύελλες. Γυρίζοντας στην Αθήνα ξαναπήγα στην εταιρία για νέα έγγραφη και τραγούδησα τό *Βλαχοθανάση*. Τό τραγούδι αυτό τ' άκουγα από τους οργανοπαίχτες και δεν μ' άρεζε. Αυτόι έλεγαν «και μέ τά κυάλια άγνάντευα». Ποιά κυάλια; Πού είχαν τότε κυάλια; Τό πήρα και τό διόρθωσα κάπως. Μετά, ο Βλαχοθανάσης έδρασε σάν όπλαρχηγός στην περιοχή της Άρτας και Πρέβεζας. Αυτόι έλεγαν «βγήκα ψηλά στον Όλυμπο» κι εγώ τόκανα ψηλά στο Ζάλογγο κτλ.

Μετά άκουσα κάποιον μέσ' την εταιρία να τραγουδάει τους *Κλέφτες Ζήτησα* να παραβγώ μαζί του στην ίδια εκτέλεση. Μας άφησαν κι ή διαφορά ήταν μεγάλη και μέ τό μέρος μου.

Γυρνώντας από φαντάρος, πρώτη μου δουλειά ήταν να διασκεύασω κάπως προς τό ήπειρώτικο μοτίβο τους *Κλέφτες* και να τους βγάλω δίσκο. Έτσι τά τραγούδια μου άρχισαν να χουν απήχηση κι έξω απ' την Ήπειρο. Ή μεγάλη μου επιτυχία ήταν τό *Πάμε στο λόγγο για ξύλα μωρ' Λένη*. Μοϋ ζήτησαν σε μιά μικροθεατρική παράσταση της Ήπειρωτικής Όμοσπονδίας να γράψω ένα σχετικό τραγούδι, δηλαδή εκεί πού μέ βάση τό έργο τά κορίτσια μάζευαν δηθεν ξύλα, μοϋρθε ή έμπνευση μέ τό «πάμε στο λόγγο για ξύλα μωρ' Λένη και για χλωρό κλαρί...».

Από τότε έβγαλα γύρω στα 600 τραγούδια παλιά και καινούργια. Τά παλιά γιατί δεν ξεχνάω πη ρίζα μου και τά καινούργια γιατί είναι και τό έμπόριο στή μέση. Όταν βλέπει ο άλλος όλο παλιά, δεν αγοράζει. Τό δημοτικό τραγούδι τό δικό μας τό βαριόνταν όλοι κι έλεγαν ότι κλαίμε. Από τότε όμως πού τά τραγούδησα εγώ κι έβγαλα και δέκα δικά μου, ο κόσμος άλλαξε γνώμη. Τώρα, όπου να πάω στην Ελλάδα, παντού

μέ τραγουδάν μ' άγάπη. Αυτή είναι ή προσφορά ή δική μου. Με κάλεσαν στην Κομοτινή και Ξάνθη λέγοντας:

«Άκούμε Κιτσάκη και δεν ξέρουμε ποιός είναι. Έλα λοιπόν μιά φορά να σε δοϋμε».

Και τί να σάς πω. Όπως σηκώνουν τό Δομάζο και τόν Παπαϊωάννου στα γήπεδα, έτσι κι έμένα. Άλλο πράμα.

Μετά την άνοιξη συνήθως πηγαίνω στα πανηγύρια και γυρνάω τό φθινόπωρο. Όπου πάω γίνεται πανζουρλισμός. Και να δεις να χορεύουν τά τραγούδια μου καλύτερα απ' τά δικά τους. Αυτό έμένα μ' άρέσει γιατί βρίσκομαι κοντά στους ανθρώπους πού μ' αγαποϋνε. Όπως είναι ο Καζαντζίδης στο λαϊκό, έτσι είναι ο Κιτσάκης στο δημοτικό.

Μή ξεχνάς ότι κουμάντο κάνουν οι εταιρίες και θέλει κότσια και προσπάθειες για να σε προσέχουν. Έταιρίες σάν την ΟΝΤΕΟΝ και ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΑ πού βγάζουν τά περισσότερα τραγούδια, είναι σκληρά καρύδια. Υπάρχουν κι άλλες μικρότερες, αλλά κι ο καθένας μπορεί να πάει σε μιά εταιρία να πληρώσει 30 και 50 χιλιάδες και να γυρίσει δίσκο. Βάζει και μιά γραβάτα και γίνεται τραγουδιστής. Άμ' ο καλλιτέχνης γεννιέται, δεν γίνεται. Είναι σά να πούμε από τό Θεό δοσμένο. Γι' αυτό σήμερα τόχουν παρεξηγήσει τό θέμα της καλλιτεχνίας και έχει πέσει σχεδόν τό περισσότερο μέρος του τραγουδιού μας σε άνίδεα χέρια. Και βγαίν' ο κάθε τζιομπάνος —γιατί όλοι τζιομπάνοι είμαστε— και κάνει τόν καλλιτέχνη. Όταν δεν έχεις τά εφόδια της καλλιτεχνίας, ότιδήποτε κι αν φτιάσεις, τζιομπάνος θά μείνεις. Σκέφτεται ο άλλος, αντί να φυλάω πρόβατα και να δουλεύω εργάτης, θά βγάλω δυό τραγούδια και θά γίνω κι εγώ Κιτσάκης ή Ζάχος. Γι' αυτό και τό τραγούδι πήρε τό στραβό τό δρόμο. Ούτε ή τηλεόραση βοηθάει να καλύτερέψουν τά πράγματα. Με ζήτησε ή Ε.Ρ.Τ. μιά φορά και μοϋ είπαν να περάσω τυπικά από μιά επιτροπή δοκιμασίας. Δεν είμαστε καλά! Εγώ, ο Κιτσάκης, να μέ δοκιμάσουν 2-3 παιδαρέλια; Θέλουν τάχα να κρατήσουν τό καθαρό δημοτικό τραγούδι και δεν ξέρουν πού πάν τά τέσσερα.

Πήγα μιά φορά πού χόρευε ένα μπαλέτο και τραγούδησα. Χαμένα πράματα σου λέω. Όταν βλέπεις και βάζουν τόν Νταλάρα και τόν καμαρώνει ο κόσμος σάν κύριο και μένα μέ παρουσιάζει σάν λέτσιο μέ τό σκούφο και τις φουστάνες, και λέει χορεύει ο τάδε και τραγουδάει

ὁ τάδε, εἶναι σά νά εἶμαι ὁ φτωχός συγγενής.

Θέλεις κύριε νά κάνω ἕνα δικό μου πρόγραμμα; Ὁραῖα λοιπόν! Θά βάλω δέκα τραγούδια πού θέλει καί ἀγαπάει ὁ κόσμος. Θά διαλέξω δυό-τρία παλιά, θά βάλω καί τό Ἰαγάπη ξημέρωσε φεύγω, ἕνα τελευταῖο μου τραγούδι πού ἐγινε σουξέ. Θά βάλω καί τό «Ἡ μίνι φούστα μ' ἔκανε τά μάτια μου νά πάρω ἀπ' τήν Ἀθήνα βρέ παιδιά, στήν Ἡπειρο νά πάω», μεγάλη ἐπιτυχία νά ποῦμε, καί ὀρίστε τό πρόγραμμα. Αὐτά θέλει ὁ λαός νά ἀκούσει ἀπ' τήν τηλεόραση, γιατί αὐτά ἔγιναν μεγάλες ἐπιτυχίες. Καί μετά θά τραβήξω καί τό Ντέλβινο καί Τσιμουριά γιά νά μή ξεφεύγω ἀπό τίς ρίζες.

Μέ λίγα λόγια, ἡ τηλεόραση εἶναι τσιφλίκι ὀρισμένων. Πηγαίνουν ἐκεῖ καί χαϊδεύονται καί τραγουδοῦνε ἄνθρωποι, πού δέν ἔχουν ἀπήχηση στό λαό οὔτε μὴδέν, γιατί εἶναι ἀσχετοί. Τό τραγούδι γιά νά τό ἀγαπήσει ὁ λαός, μιά καί ζεῖ μέσα στίς πολυκατοικίες, πρέπει νά τό ἀκούσει πέντε-δέκα φορές ἀπό τό ράδιο καί τήν τηλεόραση.

Ἔτσι εἶναι φίλε μου τά πράματα. Ὄταν ἔχομε τό ἔθνος πού βαδίζει καλά, τότε πᾶμε μέ τή στάμπα καί τή ράμπα κτλ., ὅταν ὅμως τό ἔθνος κινδυνεύει –καταλαβαίνεις τί ἐννοῶ– τότε βάζουμε δημοτικά τραγούδια. Ἄστα μή τά συζητᾶς, δέν βρίσκεις ἄκρη.

Ἐγώ στό κέντρο πού δουλεύω, κοντεύω 17 χρόνια στό ἴδιο μαγαζί. Μοῦ ἔδωσαν μέχρι δυό ἑκατομύρια καί δέν ἔφυγα, γιατί σάν καλλιτέχνης βρῆκα ἀνταπόκριση ἀπό τόν καταστηματάρχη. Ἐδῶ πού τά λέμε, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐξαιρετικός, ἡθικώτατο στοιχείο καί τό μαγαζί τό κρατᾶμε στό ὕψος, καί ἐκεῖ πού πρέπει.

Δυστυχῶς ἀνοιξαν μαγαζιά ἄνθρωποι ἀπ' τό δικό μας τό συνάφι καί ἐκεῖ γίνεται, ὅτι νᾶναι. Σπᾶνε μπουκάλια, οὔτε τήν οἰκογένεια μπορεῖς νά πᾶς, κινδυνεύεις ἀπό τά σπασίματα καί γενικά δέν ὑπάρχει καμιά σειρά κι ἀρχή. Ἐδῶ σέ μᾶς, ὅποιος μπεῖ, θά κάτσει σάν νύφη. Γι αὐτό μ' ἀρέσει αὐτό τό μαγαζί.

Οἱ τραγουδίστριες δέ μ' ἀρέσουν, ἀλλά ἀφοῦ τίς θέλει ὁ κόσμος, ἀναγκάζομαι νά βάλω κι ἐγώ στό μαγαζί. Πάντως ἔχω καθήσει καί χωρίς γυναίκα ἕνα μήνα καί δέν εἶχα προβλήματα. Αὐτό θά πεῖ νίκη καί μάλιστα μεγάλη. Μή κυττᾶς σ' ἄλλα κέντρα, πού τίς βάζουν μέ τίς γάμπες ἀπ' ἔξω γιά νά τραβήξουν τούς ἄνδρες νά πιοῦν κανένα οὔισκι παραπάνω. Ἐδῶ δέν ἔχει οὔτε κονσομανσόνια οὔτε λιγουριές. Ἐχει μόνο Κι-

τσάκη καί γι' αὐτόν ἐρχονται. Καταλαβαίνω τόν κόσμο, μέ πονάει ἡ ξενιτιά. Παντοῦ αἰσθάνομαι ὅτι αὐτό τόν κόσμο πρέπει νά τόν διαφυλάξω καί νά τόν γαλουχήσω, γιατί ὅπου κι ἂν πάω τρέχει ἀπό πίσω μου.

Στό ἐξωτερικό πού πάω νά δεῖτε τί γίνεται. Σκοτώνονται ποιός νά μέ πρωτοδεῖ. Οὔρες ὁ κόσμος, ἀτέλειωτες καί νά δεῖς πῶς κλαῖνε. Ὁρκίζονται στό ὄνομά μου. Νά δῶ τόν Κιτσάκη καί νά πεθάνω, μοῦ φώναζαν στή Γερμανία. Ξέρεις τί ξεπεσμένα κορμιά πηγαίνουν συνήθως στό ἐξωτερικό; Δεύτερης διαλογῆς τραγουδιστές καί ἐκμεταλλεύονται τόν κοσμάκη.

Τά κέντρα πού ἀκούγονται δημοτικά τραγούδια εἶναι γύρω στά τριάντα.

Ὅλα ἐδῶ κοντά, ἀπό Ὁμόνοια, πλατεία Βαθης μέχρι τίς Τρεῖς Γέφυρες γιά νά μπορεῖ ὁ κόσμος νᾶρχεται καί νά διαλέγει. Ὁ,τι τραγούδι ζητήσῃ, θά τό παίξουμε. Θέλεις ρουμελιώτικο, πελοποννησιακό, θέλεις νησιώτικο, ὅτι θέλεις. Τραγουδάω ὅ,τι μοῦ ζητήσουν γι' αὐτό ἔγινε ὁλοκληρωμένος καλλιτέχνης. Ὄταν ζαλιζομαι μ' ἀρέσει νά τραγουδάω μόνο παραπονιάρικα τῆς Ἡπείρου καί τότε, οὔτε πού προσέχω τί λεφτά ρίχνει ὁ πελάτης. Τούς φτωχοὺς τούς προσέχω πιο πολὺ ἀπό τούς πλοῦσιους, γιατί αὐτοὶ μέ ἀγκάλιασαν πρῶτοι.

Τραγουδάω χωρίς διακρίσεις παλιά καί νέα. Θά τραγουδήσω δυό καινούργια ἀλλά καί δυό παλιά, γιατί αὐτά εἶναι ἡ βάση καί ὁ κορμός. Τά καινούργια πού βγάζω, προσπαθῶ νά εἶναι στήν ἴδια βάση μέ τά παλιά. Ἄλλωστε ἡ κινεζικὴ καί ἡ ἰνδικὴ μουσικὴ εἶναι πρῶτα ξαδέρφια μέ τήν ἡπειρώτικη. Ἄλλοι κλέβουν ἀράπικες μουσικὲς καί τίς παρουσιάζουν γιά δημοτικά τραγούδια. Ἐγὼ κράτησα τή ρίζα γι' αὐτό ἔχω ἀπήχηση στό λαό. Χάλασε τό τραγούδι, μπαστάρδεψε. Μακάρι νά βγοῦν πεντακόσιοι Κιτσάκηδες κι αὐτό θά ναι εὐτυχία γιά μένα. Δυστυχῶς οἱ νεώτεροι συνήθισαν τά συρτοτσιφετέλια, κάτι γύφτικα καί νομίζουν πῶς ἔγιναν τραγουδιστές. Ἄν δέν τραγουδήσω τά παλιά, θά φύγουν νηστικοὶ ἀπὸ ἐδῶ οἱ νέοι τραγουδιστές πού δουλεύουν στό μαγαζί. Κάθε μέρα τούς λέω τά ἴδια. Στά παλιά πέφτουν τά λεφτά. Τά καινούργια εἶναι τραγούδια τῆς πείνας. Ἀλλά αὐτά τά «μπανταλά» θεωροῦν ὑποτιμητικό νά τραγουδήσουν τά παλιά. Ἐχουν βεντετίσει καί σήκωσαν τή μύτη τους ἕνα χιλιόμετρο. Σημασία ἔχει πῶς ὁ καλλιτέχνης πρέπει νᾶναι κι ἄνθρωπος, γιατί ὁ καλλιτέχνης ἀνήκει στό λαό.

Τό παζάρι τῆς Κόνιτσας

Ἡ Κόνιτσα τοῦ «Παζαριοῦ» κι' ὁλόκληρου τοῦ κύκλου τῆς «Νεοελληνικῆς πολιτιστικῆς μαρτυρίας» ἔχει στοιχειοθετηθεῖ μέ πρόθεση ν' ἀνταποκρίνεται περισσότερο σ' ἕνα χῶρο αὐθεντικό, μ' ἐντονη τήν ἀτμόσφαιρα τῆς νεοελληνικῆς κουλούρας καί λιγότερο στή συγκεκριμένη μικρὴ ἐπαρχιακὴ μας πόλη, πού δέ στάθηκε παρά σά μιά πρόφαση.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τό βιβλίο Παζαριοῦ ἀνατομῆς

τοῦ Γιάννη
Λυμπερόπουλου

Στὴν ἄκρη τῆς Καινούριας Ἀγορᾶς ἀπλώνονταν κατηφορικὰ τό λιβάδι τοῦ Παζαρόπουλου. Τεράστιο λιβάδι, ἐπίτηδες ἀφημένο γιά τὴν ἐμποροπανήγυρη τῆς Κόνιτσας, πού γίνονταν, αἰῶνες τώρα, κάθε χρόνο στίς ἀρχές τοῦ Ὀκτώβρη.

Αὐτό ἦταν τό Παζαρόπουλο. Ἄλλο ἕνα Παζαρόπουλο φαίνεται πῶς γίνονταν στό Φυτόκο, σέ χρόνους ἀμνημόνευτους. Τό μεγάλο παζάρι, ὅμως, τὰ Παζάρια, ὡς τᾶς, ὡς τᾶς, ὡς τᾶς, γίνονταν τὸν πολὺ παλιό καιρὸ στή Δεπαλίτσα. Ἴσως ἀκόμα παλιότερα, τό ἴδιο Μεγάλο Παζάρι νά γίνονταν ἀπέναντι, κάτω ἀπὸ τὴ Μελισσόπετρα. Παμπάλαια ἱστορία, πού χάνεται μέσ' τὴν ἀχλὺ τῶν ἀπροσδιόριστων, γιά τὴν περιοχὴ, βυζαντινῶν χρόνων.

Τὰ «Παζάρια» τῆς Δεπαλίτσας ἐσβυσαν γιά πάντα στὰ 1657, τότε πού οἱ Καραμουρατάτες χτύπησαν τούς Λαλιάτες (ἄγριες κι' οἱ δυὸ ἀρβανίτικες φάρες πού κατοικοῦσαν γύρω ἀπ' τὰ Μεσογέφυρα) καί δέν ἔμεινε τίποτε ὀρθιο στὸν τόπο.

*Σάν ἀπόψε καί σάν τώρα
κι' ἐνωρίτερα ἀκόμα
ἐπιαστήκαν οἱ Λαλιάτες
μέ τούς Καραμουρατάτες
κι' ἐδιαγουμανῆσαν τό Παζάρι...*

Πολλὲς οἰκογένειες τότε, ἀπ' τὰ γύρω χωριά, τὰ χωριά τοῦ Μπουραζανιοῦ, ὅπως τὰ λέγαν, ὅσες εἶχαν μείνει ἀπὸ παλιότερους κατατρεγμένους τῶν ἰδίων ἀγριανθρώπων, πῆραν τὰ μάτια τους καί φύγαν. Ἄλλοι τράβηξαν γιά τὴ Βλαχιά ἄλλοι γιά τὴ Βουλγαρία κι' ἄλλοι γιά τὴ Ρουσία. Πολλοὶ ἦρθαν κι' ἐγκαταστάθηκαν στήν Πάνω Κόνιτσα, γύρω ἀπ' τὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀη Νικόλα. «Εἰς τὴν χώραν τῶν Πουρατζάνος», ὅπως λέει ἡ παλιά ἐνθύμηση.

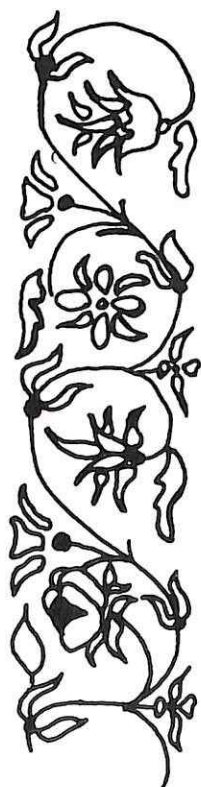
Ἐνῶ στὰ Παζάρια τῆς Μολυβδοσκεπάστης «ἐσυνάζετο πλῆθος ἀνθρώπων», ἀπ' ὅλες τίς γωνιὲς τῆς Ἡπείρου καί τῆς

Ἄλβανίας καί γίνονταν μεγάλες συναλλαγές σέ κάθε εἶδους ἐμπορεύματα, στό Παζαρόπουλο τῆς Κόνιτσας οἱ συναλλαγές περιορίζονταν ἀποκλειστικά στ' ἄλογα καί στά μάλλινα. Οἱ Γκέκηδες, μέ τίς ἄσπρες βράκες καί τᾶσπρα φέσια, φέρναν μέσ' ἀπ' τήν Ἀρβανιτιά ὥραϊα καί γεροδεμένα ἄλογα, πού τά ἐκθεταν στήν ἄπλα τοῦ λιβαδιοῦ. Κι' οἱ βλάχοι κατέβαζαν ἀπ' τά βουνά, ὡς περνοῦσαν γιά τά χειμαδιά τους, τίς κατακόκκινες φλοκάτες βελέντζες, τίς καπότες καί τᾶλλα ὑφαντά. Τίς οἶδε γιατί εἶχε γίνει αὐτός ὁ διαχωρισμός, ἀνάμεσα στά δυό Παζάρια; Ἴσως γιατί ἡ Κόνιτσα ἦταν τό πέρασμα τῶν Βλάχων στή φθινοπωρινή τους μετακίνηση. Ἴσως γιατί ἡ Κόνιτσα τοὺς ἔδινε μεγαλύτερη ἀσφάλεια. Πάντως, ὅπως καί νᾶχη τό πράγμα, ἦταν τόσο σημαντική ἡ ἀξία πού εἶχε τό Παζαρόπουλο τῆς Κόνιτσας, γιά ὅλη τήν περιοχή, ἀκόμα καί στά χρόνια πού πέρασαν οἱ Σλαῦοι ἀπό τήν Ἠπειρο (ἀπ' τόν πέμπτο μέχρι καί τόν δέκατο αἰῶνα μετά Χριστόν) καί τόσο καίριο ρόλο ἔπαιζε στή ζωή τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἀκόμα κι' ὁ ἴδιος ὁ οἰκισμός ἔχασε τό παλιό του ὄνομα, (ἔμεινε τώρα στά χεῖλη τῶν γερόντων κάποιο ἀχρωμάτιστο, χωρίς ἐπιφάνεια, χωρίς ἱστορία προσδιορισμό, ἀλλά μ' ἓνα ἀπέραντο βάθος «Παλιοχώρι» ἢ «Μπέρκο»), καί πῆρε κατά πᾶσα πιθανότητα τὸνομα τοῦ Παζαριοῦ. Κόνιτσα (μάλιστα Κόννιτσα, μέ δύο νί) στά παλιά σλαβικά σημαίνει ἀλογοπάζαρο.

Τό Παζάρι εἶχε τοὺς κινδύνους του, τοὺς κινδύνους ἀπ' τοὺς ληστές πού караδοκοῦσαν παντοῦ, ὡς ἡ ποικιλία τῆς πραμάτειας τῶν συναλλαγῶν μέ τόν καιρό πλουτίζονταν καί ὡς ἔμπαιναν στό πάρε - δόσε τῶν πρᾶματευτάδων τὰ χρυσικά, τ' ἀσημικά, τὰ μετάξια, οἱ πολύτιμες γούνες, τὰ μπαχαρικά καί τό κάντιο, ποῦταν τὰ χρόνια κεῖνα εἶδη δυσεύρετα. Γι' αὐτό κι' οἱ Κονιτσιῶτες ἔχτισαν, καταμεσίς στό λιβάδι, ἓνα δεύτερο περιχαρωμένο Παζάρι, χρησιμοποιούμενο ἀποκλειστικά κατά τό Παζαρόπουλο καί γιά τίς πολύτιμες πρᾶματεῖές του. Πότε χτίστηκε; Ποιός ξέρει ... Ἕνας δρόμος πλατύς 3 μέ 4 μέτρα. Ἀπό δῶ κι' ἀπό κεῖ θολωτά πόστα γιά τοὺς πρᾶματευτάδες. Ὁ δρόμος εἶχε μήκος γύρω στά 50 μέτρα καί στίς ἄκρες του δύο βαρεῖες ξύλινες πόρτες μέ μεγάλα καρφοκέφαλα.

Τό κτίσμα αὐτό, κλασσικό στό εἶδος του, πού σοῦ θύμιζε, ἔτσι ξεμοναχιασμένο ἀπ' τόν ἄλλο οἰκισμό, σέ μικρογραφία τὰ Παζάρια —Κάστρα τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κάμπων, στά χρόνια τοῦ μεσαίωνα, δέν ξέρω πῶς ἐξαφανίστηκε τήν περίοδο τῆς τελευταίας κατοχῆς. Πέτρα τήν πέτρα. Καί ξερριζώθηκε αὐτό τό μνημεῖο. Καί δέν ἔμεινε οὔτε σημάδι. Οὔτε ἓνα σημάδι, ἀπ' τό ζωντανό παρελθόν του, πάνω στό ὁποῖο χτίστηκε ἡ μικρή ἱστορία αὐτῆς τῆς Πολιτείας.

Στά δυό τοῦτα πλακόστρωτα στενοσόκακα τοῦ Παζαριοῦ, δεξιά ὅπως πᾶμε στή βρύση καί τό ρολοῖ τοῦ τζαμιοῦ τῆς Πάνω

Κόνιτσας, ἔσφιζε κεῖνον τόν καιρό τό μελισσολόι τῶν ἀνθρώπων. Στό βάθος τῶν μαγαζιῶν ἔβραζαν τὰ καζάνια. Ἐδῶ γιά τὰ χαλκῶματα. Πιό, κεῖ γιά τό μετάξι. Στίς μόστρες πέταγαν σπίνθες τὰ καμίνια κι' οἱ τροχοί ...

Κι' ἦταν ἐκεῖ λογιῆς—λογῆς τ' ἀργαστήρια. Ἦταν παλιά οἱ γουναράδες, ντόπιοι Κονιτσιῶτες πού ἔκαναν χρυσές δουλειές σ' ὅλα τὰ Βαλκάνια. Ἐπειτα οἱ κουγιουμτζήδες (χρυσικοί κι' ἀσημιτζήδες) ἀπ' τὰ Βλαχοχώρια, πού δούλευαν σέ χτυπητό (μέ τό σφυρί πάνω σέ καλούπια, στήν «κουνιά» ὅπως τῇ λέγαν), σέ χαραχτό (μέ τό καλέμι), σέ συρματερό, σέ σμάλτο, σέ χυτό ... Τέλεια τέχνη, Βυζαντινή. Κι' ἀκόμα πιό παλιά σ' αὐτόν τόν τόπο. Γιά ἐπικαλύμματα τῶν Εὐαγγελίων. Γιά δισκοπότηρα. Γιά εἰκόνες. Γιά σταυρούς. Γιά θυμιατήρια. Γιά δίσκους. Γιά κύπελλα. Γιά πιάτα. Γιά κουτιά. Γιά πόρτες. Γιά φυλαχτά. Γιά περιδέραια. Γιά τεπελίκια. Γιά σκουλαρίκια. Γιά κουτάλια. Γιά ζάρφια ...

Μετά ἦταν οἱ χαλκωματάδες (μπακιρτζήδες), ποῦφτιαχναν τὰ καζάνια, τοὺς τεντζερέδες, τὰ πιάτα, τὰ κουδούνια, τὰ μαγκάλια. Κι' ἐπιτηδεύονταν νά σχεδιάζουν μερακλίδικα πάνω στά σινιά (ὅσα προορίζονταν γιά στρώσιμο τῆς τάβλας), ὥραϊα πουλιά, δέντρα καί λουλούδια. Κοντά σ' αὐτοὺς ἦταν οἱ σιδεράδες, (γύφτοι ντόπιοι) ποῦφτιαχναν τὰ πάντα, ἀπό μικρό καρφί μέχρι νταβανόπροκα. Ἐφτιαναν τοὺς μεντρεσέδες. Ἐφτιαναν τίς σιδερένιες ἀμπάρες τῶν σπιτιῶν, ἔβαφαν τὰ ἱνιά ἀπό τ' ἀλέτρια, κολλοῦσαν τοὺς κασμάδες, τὰ σκερπάνια, τὰ τσεκούρια.

Δίπλα τους οἱ μπαγουρτζήδες κι' οἱ καλαϊτζήδες, ξενόφερτοι κι' αὐτοί, ἀπό τό Τσαμαντά ... Κι' ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς κανένας μερακλῆς βλάχος μπιτσαχτής, ποῦφτιαχνε μαχαίρια

Τό «παζαρόπουλο»,
10 Ὀκτωβρίου ΚΟΝΙ-
ΤΣΑ· ἀπό τό βιβλίο
ΗΠΕΙΡΟΣ-
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

καί σουγιάδες από ξασπρισμένο και βαμμένο «άτσάλι μαχαιριοῦ» καί κάθε λογῆς κέρατα. Προσεχτική δουλειά στ' ἀλήθεια. Στήν ἀρχή πελέκημα τοῦ κέρατου. Ἐπειτα καψάλλισμα γιά νά μαλακώσῃ. Ἐπειτα μέ ρέγουλο τό στρίψιμο καί βάλσιμο στή μέγγινα, γιά νά σταθῇ. Μετά δεύτερο πελέκημα, κι' ἀπὲς ἡ ράσπα γιά τό φινίρισμα ...

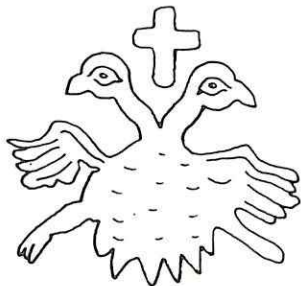
Στ' ἄλλο στενό, ἦταν οἱ σαμαράδες, οἱ βαγενάδες, οἱ μα-
ραγκοί κι' οἱ ταγιαδόροι (ὅσοι δέν ἔπαιρναν ἀπὸ κοντά τοὺς νταϊ-
φάδες). Κι' ἔπειτα ἦταν οἱ καζάζηδες (μεταξουργοί) κι' οἱ ὕφαν-
τές, ποῦφτιαχναν σ' ἀργαλειούς λινά, μεταξωτά, ριγωτά, ὕφα-
σματα, τσίπες καί βαμβακομέταξα (τό μπιμπιζάρι). Κοντά σ'
αὐτοὺς ἦταν οἱ ραφτάδες, (φραγκοράφτες, ραμάνοι, ἀμπατζήδες,
καποτάδες καί τερζήδες). Τοῦτοι δούλευαν, στὸν πρῶτο ὄροφο,
σταυροπόδι, πάνω στά μπάσια κι' ἔρραβαν ἢ κεντοῦσαν φορε-
σιές ἀντρίκιες ἢ γυναικίες. Ἐβαζαν γοῦνες στοὺς γιακάδες, στά
πέτα, στὸ μπροστινὸ ἀνοιγμα καί στίς φάσες τῶν μανικιών. Ἐρ-
ραβαν γαϊτάνια (μεταξωτά, ἀργυρά ἢ καί καμιά φορά χρυσά)
πάνω στά βελούδινα φορέματα σ' ὠραία διακοσμητικὰ θέματα,
πού σχηματίζαν μέ χάρτινο πατρόν. Χρησιμοποιοῦσαν βελάρι
μάλλινο, ἄσπρο ἢ μαῦρο, βαμμένο μέ καρυδότσουφλα. Κι' ἔφτια-
χναν φουστανέλλες, φλοκάτες, σεγκούνια, κάπες, τούζλούκια
(κάλτσες), ταλαγάνες, πισλιά, πιρπιριά καί νυχτικές μ' ὠραία
κασπὸνια κεντητά, μακρυές σὰ κελεμπίες.

Κι' ὅταν φτάναμε στὸν Λάκκο, στήν ἄκρη ἀπ' τὰ δυὸ τοῦ-
τα στενοσόκακα, βρῖσκαμε τοὺς ταμπάκηδες, τοὺς τσαρουχάδες
καί τοὺς κουντουρατζήδες (παπουτσηδες). Ἐκεῖ, κρεμασμένους
στό γκρεμό, ἀπ' ἀνάγκη γιά νά διώχνουν τὰ βρώμικα ἀπονέ-
ρια τους.

Ὅταν ἔρχονταν τό φθινόπωρο, ἄλλαζαν τὰ ρέματα στὸ
Παζάρι τῆς Κόνιτσας. Οἱ μαστόροι ἔρχονταν τραγουδιστά.
Ἐμπαιναν στοὺς καφενέδες καί κέρναγαν γνωστούς κι' ἄγνω-
στους. Διανυχτέρευαν στά χάνια. Καλοπληρωτάδες, ἀγόραζαν
ἀπ' τό Παζάρι λογῆς - λογῆς μπιχλιμπίδια καί ζαχαρωτά. Κι'
ἀνηφόριζαν τὴν Πλάκα, ἀλαφροί καί καμαρωτοί σάν πέρδικες.

Τίς ἴδιες μέρες οἱ σκηνίτες κατέβαιναν ἀπ' τὰ βουνά. Περ-
νοῦσαν ἀπ' τὴν ἄκρη τῆς Τοπόλτσας, μακρυές ἀτέλειωτες σει-
ρές μέσ' τὸν κάμπο, σὰ λιτανεῖες ἀκαθόριστες κι' ἀδιάκριτες
σὴν καταχνιά τοῦ Ὀκτώβρη. Ὅλα γιαντούς ἦταν μιά λύπη.
Μιὰν ἀτέλειωτη λύπη.

Ὅσοι εἶχαν, δυὸ τρεῖς βδομάδες πρὶν, κατεβῇ μεσ' τὴν Κό-
νιτσα γιά νά πάρουν μέρος στὸ Παζαρόπουλο, μόλις ἀγροικοῦ-
σαν τὰ κουδουνίσματα τῶν κοπαδιῶν τους, στὸν κάμπο καί τὰ
γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν, μάζευαν τὴν πρᾶμάνειά τους γρήγορα-
γρήγορα σάν κυνηγημένοι ἀπὸ μπόρα, κι' ἔφευγαν βιαστικοί,
ροβολώντας τὸν κατήφορο, τῆς Κόνιτσας, μήπως καί δέν προ-
λάβουν τοὺς δικούς τους, σὴν μελαγχολικὴ τούτη πορεία πρὸς
τὰ χειμαδιά ...

Ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν παλιῶν μαστόρων

γράφει ὁ
Ἀναστάσιος Εὐθυμίου
ἀπὸ τῆ Βούρμπιανη

Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀνέκδοτα γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν παλιῶν μαστόρων πού μολογοῦ-
σε ὁ ἀφθαστος ἀφηγητῆς (μακαρίτης τώρα) μπάρμπας μου Βασίλης Λιόλης, πασίγνωστος
ἐργολάβος στά Γιάννενα, εἶναι καί τό ἀκόλουθο:

.....
Κάποιος παλιός πρωτομάστορας μέ τό μπουλούκι του, συμφώνησαν μ' ἕναν Τουρ-
καλβανὸ μπέη νά τοῦ φτιάσουν τό σαράι του.

Ὁ μπέης ὅμως, σπαγγοραμένος καί ἰδιότροπος, δέν ἤθελε νά κάνει συμφωνία πρὸς
τόσα γρόσια τὴν πήχη, ὅπως συνηθίζοταν, ἀλλὰ κουτουράδα. Τοῦ ἔκανε ὁ πρωτομάστο-
ρας ἕνα πρόχειρο σχέδιο: πόσους ὀντάδες καί πόσα μαντζάτα καί κατώγια ἤθελε, καί ὕ-
στερα ἀπὸ πολλὰ παζαρέματα συμφώνησαν ξεκοπὴ γιά «τόσες» λίρες, ἀντάμα μέ τό γεμε-
κλήκι (φαγητό).

Ἐβαλαν λοιπὸν ἐμπρός, καί ὕστερα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ τό σαράγι ἦταν ἔτοιμο καί
σκεπασμένο.

— Τώρα μπέη μου, τοῦ λέει ὁ πρωτομάστορας, τό σαράι σου εἶν' ἔτοιμο, νά μᾶς δώ-
σεις καί τὰ γρόσια νά πᾶμε στὸ καλὸ.

— Πῶ! ποῖο ἔτοιμο ὠρέ; τό μαγεργιό καί τό κινέφι (ἀποχωρητήριο) δέν τὰ φιάκεταν,
ἀποκρίνεται ὁ μπέης.

— Μά δέν μᾶς εἶπες ὅτι θέλεις νά φιάκωμε κι αὐτά, δέν τάχωμε στή συμφωνία.

— Πῶ, τό σπῖτι ἀντάμα μέ τό μαγεργιό καί μέ τό χαλιέ πααίνουν, πῶς κάνεις ἔτσι ὠρέ
μάστορα.

Τὰ παλιά μαγειριά καί ἀποχωρητήρια γίνονταν, ὅπως ξέρουμε, ἔξω ἀπὸ τό σπῖτι, σὴν
αὐλή, ἢ κολλητά σ' αὐτό, σάν παραρτήματά του. Τί νᾶκαναν; Τάφτιασαν κι αὐτά, καί ξα-
ναζήτησαν τὰ γρόσια τους νά φύγουν.

— Πῶ δέ σκολάσεταν ἀκόμα, τοὺς λέει ὁ μπέης, νά φκιάνετε καί τὴ μάντρα.

— Τί λές μπέη μου! τί δουλειά ἔχομ' ἐμεῖς μέ τὴ μάντρα;

— Πώ σπίτι, χαλιέ, μαγεργιό καί μάντρα ένα τακίμ (συγκρότημα) είναι. Πώ μή μου κάμνετε νάζια. Νά τό φκιάνετε καί γλήγορα.

Καί χτύπησε νευριασμένος τάχα ό άγριος Τουρκαλβανός τό σιλάχι του πού ήταν καταφορτωμένο μέ κουμπούρες καί χαντζιάρια. Κατόπι έστριψε επιδεικτικά τό μουστάκι του.

“Ηθελαν δέν ήθελαν οί ταλαίπωροι Ρωμιοί, στρώθηκαν καί του έφτιασαν καί τή μάντρα. Πού νάβρισκαν δίκιο; Τό δίκιο τόχε ό μπέης στό άρματωμένο του σιλάχι, καί τό έφάρμοζε όπως αυτός ήθελε μέ τά όπλισμένα παλληκάρια πού είχε τριγύρω του.

Πρίν καλοσκολάσουν τή μάντρα, τούς θύμησε καί τό κοτσιέκι (άποθήκη δημητριακών).

— Κι αυτό ένα τακίμι είναι, τούς είπε. Σαράι μπέικο δίχως κοτσιέκι, πού άκούστηκε!

Ξεθεωμένοι καί ταιλαιπωρημένοι τόφτιασαν κι αυτό, χωρίς παρά καί τρώγοντας όλο φασουλάδα καί ξυνόγαλο. Πήραν μονάχα όσα είχαν συμφωνήσει για τό σπίτι καί έφυγαν αλλάζοντας συνόρατα.

Υπήρχαν πολλοί τέτοιοι Τουρκαλβανίτες πού έκμεταλλεύονταν καί εκβιάζανε τούς μαστόρους μέ τή δύναμη των όπλων. Στην Κόνιτσα, όπως μου μολογούσαν οί παλιοί γέροντες, οί μπέηδες σταματούσαν τά μπουλούκια των μαστόρων πού γυρίζανε από τό ταξίδι τους, καί τούς υποχρέωναν νά δουλέψουν μιá βδομάδα ή δέκα μέρες, μόνο μέ φαγητό, για νά τούς φτιάσουν τίσ τεράστιες μάντρες πού βλέπουμε καί σήμερα άκόμη νά περιβάλλουν τά έρειπωμένα σαράγια τους.

Τά καμώματα των Τουρκαλβανών καί τά παθήματα των παλιών μαστόρων, διεκτραγωδεί καί τό άκόλουθο άρβανίτικο τρίστιχο:

Ούσταλάρετ κιέ πουνόνι,
μπούκ έ δάλ σά τέ ντόνι.
Παρά βέτσμ μός κέρκόνι.

Δηλαδή

Μαστόροι πού δουλεύετε,
ψωμί καί ξυνόγαλο όσο θέλετε.
Χρήματα μονάχα μή γυρεύετε.

Σάν άποτέλεσμα των έρευνών μου στην “Ηπειρο, εκφράζω τήν κατάπληξή μου για τόν πολιτιστικό πλούτο της περιοχής, για τόν ρυθμό της καταστροφής του, αλλά καί για τό γεγονός ότι, ένώ ή “Ηπειρος έχει πολλούς λογίους μέ παράδοση, δέν βρέθηκε ένας άνθρωπος νά αφιερώσει τόν έαυτό του καί νά μās παρουσιάσει όλον αυτό τόν πολύτιμο θησαυρό, πού καταστρέφεται μέρα μέ τή μέρα.

Κίτσος Μακρής

Ο δρόμος... ένα σήριαλ...

Γράψαμε στό προηγούμενο ΑΡΜΟΛΟΙ μέ τίτλο «Ανοιχτή έπιστολή στόν κ. Νομάρχη» για τήν άθλια κατάσταση του δρόμου από τή διασταύρωση της εθνικής όδου προς τήν Πυροδγιαννη. Τονίσαμε ιδιαίτερα τήν προχειροδουλειά του εργολάβου καί τήν καταστροφή του ασφαλτοτάπητα καί δέν είχαμε καθόλου άδικο άφου καί σήμερα, με-

τά από μερικά μπαλώματα για τό θεαθίνα, ό δρόμος είναι στά κακά του χάλια.

Τό περασμένο καλοκαίρι καί πρίν άρχίσουν οί εργασίες επιδιόρθωσης του δρόμου, ή διεύθυνση τεχνικών ύπηρεσιών της νομαρχίας Ιωαννίνων μās έστειλε τήν παρακάτω έπιστολή:

Βαθμός Ασφαλείας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Τμήμα Β+Κ

Πληροφορίες: Δημ. Μακρής

Τηλέφωνο: 21901- 352

Αριθ. Πρωτ. Τ.Υ. 125/8

Ταχ. Προτεραιότητας

ΠΡΟΣ: Τό περιοδικό "ΑΡΜΟΛΟΙ"

Β. Κων/νου 42

Λάρισα

ΘΕΜΑ: Αποκατάσταση ματότητας όδου προς Πυροδγιαννη.

ΕΛΕΥΤ. Τό έρθρο σας με τίτλο "Η Ιστορία ενός δρόμου".

Επς γνωρίζουμε ότι πρδ ήμερων έχουν άρχισι οι έργασιες για τήν αποκατάσταση των φθαρέντων τμημάτων του ασφαλτοτάπητος στον δρόμο προς Πυροδγιαννη, προβλέπεται δέ ότι οι έργασιες αυτές δά έχουν τελειώσει μέχρι τδ τέλος του μηνός Αθγόστου.

Κοινοποίηση

Νομαρχία Ιωαννίνων

Δ/ση Έσωτερικών

Γραφείο Τύπου καί Δημ. Σχέσεων

Ένταυθα

Ο Δ/ντής Τ.Υ. Ν.Ι.

Κ. ΤΣΟΥΡΑΝΗΣ

Πομ/κός ΔΕ με 308

Εύχαριστήσαμε μέ έπιστολή μας τή νομαρχία καί ειδικότερα τό διευθυντή τεχνικών ύπηρεσιών κ. Τσουμάνη για τό ενδιαφέρον του, τονίζοντας μεταξύ άλλων, πώς τό ΑΡΜΟΛΟΙ δέν έχει σά στόχο τήν άβασάνιστη καί χωρίς λόγο καταγγελία αλλά τήν καλόπιστη πληροφόρηση καί συνεργασία μέσω του διαλόγου.

Φθινοπωριάτικα (οί βροχές καί ή λάσπη φαίνεται διευκολύνουν τά συνεργεία), ό εργολάβος «άποκατέστησε» τίσ ζημιές μέ κάτι φιλοπασαλείμματα στον καταστραμμένο τάπητα, έτσι για τά μάτια του κόσμου καί των εφημερίδων.

Ρεπορτάζ καί διαμαρτυρίες είδαν τό φώς της δημοσιότητας κι αυτό

Μπράβο τους.

Μέ έξοδα της ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ καί μέ έθελοντική δουλιά των Πυροδγιαννιτών μαστόρων από τά Γιάννενα, ταιμεντοστρώθηκε ό δρόμος από τήν κεντρική πλατεία του χωριού ως τό σπίτι του Σωτήρη Βλάχου.

Αξιζουν συγχαρητήρια σύλλογος καί μαστόροι καί ιδιαίτερα οί δεύτεροι, πού μέ τή στάση τους καθιέρωσαν για πρώτη φορά στον τόπο μας τή συλλογική αντίληψη για δουλιά. Πρώτα τό κιόσκι στην εθνική όδό, τώρα ή ταιμεντόστρωση του δρόμου, αύριο μέ τό καλό τό λαογραφικό μας μουσειό.

Μπράβο τους.

τιμά τίσ Γιαννιώτικες εφημερίδες. Οί κάτοικοι των χωριών μας -όσοι άπόμειναν- τό ελάχιστο πού ζητούν είναι ένας σωστός δρόμος για τίσ κυκλοφοριακές τους ανάγκες. Στην εποχή μας είναι άδιανόητο νά έμπαίζει τίσ συνειδήσεις μας ένας άνθρωπος (έννοούμε τόν κ. εργολάβο), ό όποιος μέσα σέ ένα χρόνο πασάλειψε δυό φορές άνεύθυνα τό δρόμο τρώγοντας τά λεφτά του δημοσίου.

Μήπως πρέπει -κοινοτήτες καί μεμονωμένα άτομα- νά καταφύγουν στην άδιέξοδη καί μακάβρια ιστορία των μηνύσεων;

Τελειώνοντας, άναδημοσιεύουμε ένα άπόσπασμα από τήν προηγούμενη έπιστολή μας στον κ. Νομάρχη.

“Οτι γράφουμε είναι έμπειρίες των χωριών μας, πού αισθάνονται καταδικασμένα νά εκφράσουν τό παράπονό τους καί υποχρεωμένα νά άμυνθούν για τούς κινδύνους πού δημιουργεί ή κατάσταση του δρόμου.

Η ΣΥΝΤΑΞΗ

ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ
ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ 1977

Ἀγαπητά μέλη, σύμφωνα με τὸ ἄρθρο 18 τοῦ καταστατικοῦ τῆς Ἐνώσεως σὰς καλέσαμε σήμε-
ρα γιὰ νὰ λογοδοτήσουμε ἐνώπιόν σας ἐπὶ τῶν πε-
πραγμένων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἔτους
1977.

Θεωροῦμε χρέος ὅπως ἐκ τῆς θέσεως ταύτης
σὰς ἐκφράσωμεν τὰς εὐχαριστίας μας γιὰ τὴν ἐπι-
στοσύνην μετὰ τὴν ὁποίαν μᾶς περιβάλατε διὰ τῆς ψή-
φου σας, ἀναθέτοντας εἰς ἡμᾶς τὴν διοίκησιν τῆς
Ἐνώσεως. Καὶ πρὶν προχωρήσω εἰς τὴν ἐκθεσὶν τῶν
πεπραγμένων τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου μετὰ με-
γάλης λύπης σὰς γνωρίζω, ὅπως καὶ σεῖς γνωρίζετε,
ὅτι ὁ σκληρὸς χάρος ἄρπαξε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μας 6
μέλη τῆς Ἐνώσεως μας ἤτοι 1) ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ Α.
ΠΥΡΣΟΝ, 2) ΗΛΙΑΝ ΝΟΥΚΟΝ, 3) ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΚΑΡ-
ΣΟΝ, 4) ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΝ ΚΟΥΡΛΟΝ, 5) ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ
ΓΚΑΣΙΟΝ καὶ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ ΜΑΤΑΡΑΝ.

Καὶ τώρα προχωροῦμεν εἰς τὴν ἐκθεσὶν τῶν πε-
πραγμένων τοῦ ἔτους 1977. Ὅπως καὶ τὰ προη-
γούμενα ἔτη, ἤλθομεν εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοὺς
ἀπανταχοῦ διαμένοντας συχωριανοὺς μας καὶ μετὰ
τὴν ἀλληλογραφίαν ἐπετύχαμεν νὰ προσελκύσουμε
πολλοὺς νὰ μᾶς ἐπισκεφτοῦν κατὰ τὴν ἐορτὴ τῆς
Παναγίας τὸ Δεκαπενταύγουστο ὡς καὶ τῆς ἐκθέ-

σεως φωτογραφίας ποὺ διοργάνωσαν οἱ νέοι τοῦ
χωριοῦ μας. Αἱ συνδρομαὶ ἠυξήθησαν μετὰ τὴν ἀλλη-
λογραφίαν καὶ τὴν ἀποστολὴν διπλοτύπων εἰς ὅλα
τὰ κέντρα τῶν συχωριανῶν μας.

Ἐκτελέσθησαν τὰ κάτωθι ἔργα: 1) ἐπιστρώσις
δρόμων διὰ τσιμέντου, 2) συντήρησις κτιρίων τῆς
Ἐνώσεως, 3) ὑδρεῦσις τῆς κοινότητος, 4) συντή-
ρησις τοῦ ἱατροῦ, 5) προικοδοτήσεις καὶ βοηθή-
ματα καὶ 6) ἐλάβαμεν ἄδειαν τοῦ πρωτοδικείου Ἰω-
αννίνων διὰ ἱδρύσιν Λαογραφικοῦ Μουσείου.

Μετὰ μεγάλην χαρὰν σὰς λέγω ὅτι ὅλα τὰ μέλη εἶναι
πρόθυμα νὰ ἐνισχύσουν τὴν Ἐνωσὶν παντοιοτρό-
πως, εἴτε μετὰ χρήματα εἴτε μετὰ προσωπικὴν ἐργασίαν.

Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ συνιστῶ ὅπως καὶ εἰς τὸ μέλλον
νὰ ἔχουν τὸν ζῆλον αὐτὸν καὶ νὰ ὑποστηρίζουν τὴν
Ἐνωσιν μετὰ ὅλα τὰ μέσα καὶ ἰδιαιτέρως μετὰ ἀγάπην καὶ
ὁμόνοια γιὰτὶ ἡ πείρα μοῦ ἔδειξε πῶς χωρὶς αὐτὰ τὰ
δύο πράγματα δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν κανένα
ἔργο.

Προβαίνουμε σήμερον εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὡς
εὐεργετικὸς τῆς ἀειμνήστου Εὐφροσύνης τοῦ Φ.
Παπαλαμπρίδη, ἡτὶς καὶ κατέβαλε εἰς τὴν Ἐνωσιν
10.000 δραχμὰς.

Καὶ τώρα εἰς τὸν ἀπολογισμόν.

ΕΣΟΔΑ

Ἐνοίκια	67.077
Δωρεαὶ	63.004,40
Δεῖπνον	21.250
Συνδρομαὶ	20.185
Σύνολον	171.516,40
ὑπόλοιπον Π. ΧΡ.	106.101,50
Σύνολον	277.617,90

ΕΞΟΔΑ

Κοιν. Φῶτα	6.099,60
Λογοδοσίαι	4.070
Φόρος ἐγκρίσεως Λαογραφικοῦ	
Μουσείου	7.276
Δεῖπνον	16.836
Προικοδοτήσεις - Βοηθήματα	16.043,50
ὑδρεῦσις	5.468
Ἔργα-ἀγορὰ ὑλικῶν	57.518
Ταχυδρομικὰ τέλη	1.426,50
Συντήρησις κτιρίων	10.884
Σύνολον	125.621,60

277.617,90

125.621,60

151.996,30

105.131

Λογαριασμός Μουσείου

257.127,30

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Ὁ Πρόεδρος **Γ. ΔΟΥΚΑΣ** Ὁ Γραμματεὺς **ΔΗΜ. ΦΛΙΝΔΡΗΣ** Ὁ Ταμίας **ΔΗΜ. ΓΚΟΥΝΤΗΣ** Τὰ Μέλη **ΒΑΣ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ** **ΗΛΙΑΣ ΚΟΥΡΛΟΣ**

Τὸ γλέντι τοῦ συλλόγου

Ὅπως κάθε χρόνο, ἔτσι καὶ φέτος, ἔγινε ὁ χορὸς τῆς ΠΡΟΟΔΕΥΤΙ-
ΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ στὸ ξενοδοχεῖο τῆς
Πυρσόγιαννης.

Ἡ αἴθουσα γέμισε ἀσφυκτικὰ ἀπὸ
χωριανούς, ντόπιους καὶ παροικου-
ντες, καὶ φέτος ἰδιαίτερα ἀπὸ φί-
λους τῶν γύρω χωριῶν.

Οἱ προσφορὲς γιὰ τὸ σῆμα (παρ' ὅτι τὸ τηλέφωνο δὲ λειτουρ-
γοῦσε) καὶ τὰ εὐχετήρια τηλεγρα-
φήματα ξεπέρασαν κάθε προηγού-
μενη χρονιά.

Ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου Ἀπό-
στολος Ζηλοδόμης μετὰ τὸ σεμνὸ
τοῦ λόγου συγκίνησε καὶ προβλήμα-
τισε σωστὰ τοὺς προσκεκλημέ-
νους. Ἀναφέρθηκε στὴν ἱστορία
καὶ τὴ δράση τοῦ συλλόγου, στὰ
προβλήματα καὶ τὶς ἀνάγκες του,
τονίζοντας μετὰ ικανοποίηση τὴν πα-
ρουσία τῶν νέων στὶς ἐκδηλώσεις
τῆς Προοδευτικῆς Ἐνώσεως.

Εἶχε τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμη ὅχι νὰ
ζητήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ ὅ-
λους τοὺς χωριανούς, ἐργαζόμε-
νους καὶ ἐπιστήμονες, νὰ βοηθή-
σουν τὸ χωριὸ συμμετέχοντας
οὐσιαστικὰ στὶς ἀνάγκες του.

«Σήμερα ὅσο ποτὲ ἄλλοτε -τόνισε-
κρατοῦμε στὰ χέρια μας τὴν τελευ-
ταία εὐκαιρία νὰ σταματήσουμε τὴν
ἐρήμωση· αὐριο θὰ εἶναι ἄργα, γι'
αὐτὸ πρέπει, ὅλοι μας, νὰ βοηθή-
σουμε στὴν μεγάλη προσπάθεια
γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ τόπου».

Μετὰ τὸ ἴδιο πνεῦμα μίλησαν ὁ Βα-
σίλης Παπανικολάου, πρόεδρος
τοῦ Συνδέσμου τῶν Πυρσογιαν-
νιῶν καὶ ὁ δήμαρχος Κο-
νιτσης.

Ὁ χορὸς κράτησε μέχρι τὰ ξημε-
ρώματα καὶ κοντὰ στὶς 8 τὸ πρωὶ
προσκεκλημένοι καὶ ὁργανοπαί-
χτες ἐκλείσαν τὴν γιορτὴ μετὰ
νουμπετὰ καὶ τὸν ὕμνον τῆς ΠΡΟΟ-
ΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.

Καὶ τοῦ χρόνου.

**Ὁ Σύνδεσμος
Πυρσογιαννιτῶν
Ἰωαννίνων**

Ἡ πυρσογιαννιτικὴ παροικία στὰ
Γιάννενα ξεπερνάει τὶς ἑκατὸ οἰκο-
γένειες. Ἄν κανεὶς μπορεῖ νὰ κάνει
ὑποθέσεις γιὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου
μας, σίγουρα πρέπει νὰ στηρίξῃ τὶς
ἐλπίδες του στὴ γιαννιώτικη παροι-
κία.

Τὸν εὐχαριστοῦμε....

Φέτος μᾶς σκέφτηκε ἕνας
χωριανὸς μας μετὰ μιὰ πράξη
συμπαραστάσεως, ἀσυνήθιστη
στὸν καιρὸ μας. Σεμνὰ καὶ ἀ-
πρόσκλητα μᾶς ἔγραψε πῶς
σκέφτεται νὰ ἐκδόσῃ γιὰ τὶς
ἀνάγκες τοῦ περιοδικοῦ 500
ἡμερολόγια τοῦ 1979.

Ὁ δωρητὴς μας λέγεται Ἀ-
λέξανδρος Φλινδρὴς καὶ ἀπὸ
χρόνια ζεῖ καὶ ἐργάζεται στὸ
Ἀμβούργο τῆς Δ. Γερμανίας.

Εἶναι γεγονός, ὅτι πρώτη φο-
ρὰ χωριανὸς μας παίρνει τὴν
ἀπόφαση νὰ βοηθήσῃ οὐσι-
αστικὰ τὸ ΑΡΜΟΛΟΓΙ.

Τὸν εὐχαριστοῦμε ὁλόψυχα
καὶ πιὸ πολὺ χαίρομαστε ποὺ
κατανόησε σωστὰ τὸ ρόλο
τοῦ περιοδικοῦ, ἀνακουφίζον-
τας τὴ δύσκολη οἰκονομικὴ
κατάσταση.

Η ΣΥΝΤΑΞΗ

Ἡ κοντινὴ ἀπόσταση, ἡ ἀμεσώ-
τερη ἐπαφὴ καὶ ἡ δυνατότητα γιὰ
ζωντανὴ ἐπικοινωνία, ἀποτελοῦν
στοιχεῖα ἱκανὰ γιὰ τὴν εὐδόωση τῶν
παραπάνω σκέψεων.

Ἡ ἱδρυσις τοῦ Συνδέσμου Πυρσο-
γιαννιτῶν Ἰωαννίνων -ἔστω καὶ κα-
θυστερημένα- εἶναι γεγονός ποὺ
ἀνοίγει προοπτικὲς γιὰ συλλογικὴ
δουλιὰ καὶ οὐσιαστικὴ ἀνάληψη εὐ-
θυνῶν στὰ προβλήματα τῆς παροι-
κίας.

Εργαζόμενοι καὶ ἐπιστήμο-
νες εἶναι σὲ θέση νὰ αξιοποιήσουν
μετὰ τὴ συμμετοχὴ τους στὸ γιαννιώ-
τικο σῆμα δραστηριότητες πιὸ
οὐσιαστικὲς γιὰ τὴ ζωὴ τους.
Ὅπως μαθαίνουμε, οἱ Πυρσογιαν-
νιτῆς τῶν Ἰωαννίνων ἀγκάλιασαν
μετὰ ἐνθουσιασμό τὸ σῆμα τοῦ
καὶ κινητοποιήθηκαν ἀπὸ τὶς πρῶ-
τες μέρες.

Ὁ Βασίλης Παπανικολάου, πρό-
εδρος τοῦ Συνδέσμου, μιλώντας
στὸ γλέντι τῆς ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ στὸ χωριὸ γιὰ τοὺς σκο-
ποὺς καὶ τὶς δυνατότητες τῆς γιαν-
νιώτικης παροικίας μᾶς ἐπέισε -καὶ
μετὰ παραπάνω μάλιστα- γιὰ τὸ σο-
βαρὸ ἔργο ποὺ ἀνέλαβαν.

Οἱ Γιαννιώτες ξεκίνησαν μετὰ μιὰ λα-

χάρα νὰ βοηθήσουν τὸ χωριὸ, καὶ
μετὰ τὸ σύνθημα: νὰ μὴ περάσῃ χρό-
νιά χωρὶς νὰ κάνουν ἕνα ἔργο στὴν
Πυρσόγιαννη.

Μπράβο τοὺς καὶ μακάρι νὰ ἀκο-
λουθήσουν καὶ οἱ ἄλλες παροικίες.
Τὸ ΑΡΜΟΛΟΓΙ εὐχεται δικαίωση
στὶς ἐργασίες τοῦ συνδέσμου Πυρ-
σογιαννιτῶν Ἰωαννίνων καὶ δωρίζει
3 φωτογραφίες τοῦ παλαιοῦ χωρι-
οῦ διαστάσεων 40X50 μετὰ πλαίσιο
καὶ τζάμι γιὰ τὰ γραφεῖα του.

Ἐνα δίκαιο αἶτημα

Εἶναι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς χωριανούς
τῆς παροικίας ποὺ θέλουν νὰ ἐπι-
σκεφθοῦν τὸ χωριὸ στὶς 17 τοῦ Γε-
νάρη γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν ΠΡΟΟ-
ΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ καὶ νὰ χαροῦν τὸ
καθιερωμένο βραδινὸ γλέντι. Δυ-
στυχῶς ἡ γιορτὴ τοῦ Νεομάρτυρα
Γεωργίου, προστάτη τοῦ συλλό-
γου, εἶναι κινητὴ καὶ σπάνια συμπί-
πτει μετὰ σαββατοκύριακα ποὺ λίγο-
πολύ θὰ διευκόλυνε τοὺς ξενιτε-
μένους χωριανούς. Τὰ τελευταῖα
χρόνια ἀκούστηκαν παράπονα καὶ
προτάθηκαν λύσεις γιὰ μετάρθεση
τῆς ἡμερομηνίας στὸ σαββατοκύ-
ριακο τῆς ἰδίας ἐβδομάδας. Πι-
στεύουμε πῶς τὸ αἶτημα εἶναι δι-
καίωμα γιὰτὶ εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ
δυσκολεύονται ν' ἀφήσουν μεσο-
βδόμαδα τὶς δουλειές τους, ἄλλοι
ἔχουν ὑποχρεώσεις μετὰ τὶς σπου-
δές τῶν παιδιῶν τους καὶ ἄρκετοὶ
εἶναι δημόσιοι καὶ ἰδιωτικοὶ υπά-
λληλοι.

Ἡ ἡμερομηνία τῆς γιορτῆς κα-
θιερώθηκε πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια καὶ
φυσικὰ ἱκανοποιοῦσε ὅλους τοὺς
χωριανούς. Πρὶν τὸν πόλεμο, οἱ τα-
ξιθεμένοι μαστόροι ἐπιστρέφανε
τὸ χειμῶνα στὸ χωριὸ καὶ ἡ ἐσωτε-
ρικὴ μετανάστευση ἦταν φαινόμε-
νο ἀγνωστο.

Ἡ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ πρέπει
νὰ μετρήσῃ σοβαρὰ τὴν κατά-
σταση καὶ νὰ μεταθέσῃ τὴν ἡμερο-
μηνία τῆς γιορτῆς χωρὶς συνασθη-
ματισμούς. Ἄς μὴ λησμονοῦμε
ποὺ καὶ οἱ παροικοῦντες εἶναι μέλη
τοῦ συλλόγου μετὰ ἴδια δικαιώματα
καὶ ἀγάπη γιὰ τὸ χωριὸ μας.

Τό περιοδικό **Διαβάζω** στη στήλη *Προλεγόμενα* έγραψε για τό **Αρμολόι**.

«Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα». Η φράση που κερδίζει έδαφος στον καθημερινό τύπο της πρωτεύουσας είναι και για μας η πιο κατάλληλη για να επισημάνουμε στους αναγνώστες μας δυο πρωτοποριακές προσπάθειες στο χώρο των περιοδικών εκδόσεων που εκδίδονται με την πρωτοβουλία και τη συμπαράσταση δύο φορέων πολιτιστικής ανάπτυξης της επαρχίας-μας, από τους πιο δραστήριους.

Πρόκειται, από τη μια μεριά, για το «Διάλογο», την τρίμηνη έκδοση της Μορφωτικής Ένωσης Λεχαινών Αχαΐας «Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας», ενός συλλόγου που επανειλημμένα έχει απασχολήσει τις στήλες του τύπου για την έντονη προσπάθεια που καταβάλλει να δημιουργήσει μια κάποια διέξοδο στην ασφυκτικά νεκρή πολιτιστική ζωή της περιοχής.

Έχουμε στα χέρια-μας το δεύτερο τεύχος του περιοδικού, που, όπως και το πρώτο, δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τις καλύτερες εκδόσεις της πρωτεύουσας. Αξίζει να διαβαστεί και να κυκλοφορήσει σ' όλη την Ελλάδα, αφού τα θέματα-του αγγίζουν προβλήματα που αφορούν όλες τις περιοχές του τόπου-μας. Η ποικιλία-του είναι εγγύηση γι' αυτούς που φοβούνται ότι παρόμοιες εκδόσεις δεν ξεφεύγουν συνήθως από τα στενά περιθώρια των «μικροπροβλημάτων ρουτίνας» μιας επαρχιακής πόλης. Συνεργασίες για το δικαίωμα της ελεύθερης λειτουργίας και έκφρασης των σωματείων, για τους αγρότες και τα προβλήματά-τους, για την τοπική αυτοδιοίκηση, για τη σχέση δημοκρατίας και τέχνης στην Ελλάδα, για τη μόλυνση του περιβάλλοντος, για θέατρο και βιβλία και για τόσα άλλα, δίνουν μόνο μια μικρή εικόνα του ποιός είναι ο γενικότερος προβληματισμός του

περιοδικού.

Από την άλλη μεριά έχουμε το **Αρμολόι**, μια τρίμηνη έκδοση με θέματα από το χωριό Πυρσόγιαννη και τα γύρω μαστοροχώρια, που εκδίδεται με τη συμπαράσταση της Προοδευτικής Ένωσης Πυρσόγιαννης.

Τα ξεχασμένα αυτά χωριά της Πίνδου, με τις πλούσιες παραδόσεις και τις ατέλειωτες ιστορικές μνήμες, βρίσκουν εδώ την έκφρασή-τους, μια κι έχουν να παρουσιάσουν μια για όλη την Ελλάδα: από την Πυρσόγιαννη και τα άλλα μαστοροχώρια κατάγονται οι περίφημοι μαστόροι (χτίστες), που η φήμη-τους ξεπέρασε κατά πολύ τα σύνορα της χώρας. Οι άνθρωποι αυτοί, που δημιούργησαν ακόμη και δική-τους γλώσσα (τα κουδαρίτικα), έχουν αφήσει στα χωριά-τους καταπληκτικά δείγματα της τέχνης-τους.

Το **Αρμολόι** λοιπόν έχει αναλάβει το βαρύ φορτίο να κάνει γνωστούς στο ευρύτερο κοινό τους παραδοσιακούς θησαυρούς λαϊκής αρχιτεκτονικής στα χωριά της Πίνδου, να θίξει τα προβλήματα που τα απασχολούν, καθώς και να προλάβει την ολοκλήρωση της εγκατάλειψής-της από την πολιτεία. Όντας σε άμεση και ζωντανή επαφή με το χώρο, θίγει το γενικότερο πρόβλημα της αξιοποίησης των πολιτιστικών δυνατοτήτων κάθε τόπου. Και τα μέχρι τώρα έξι τεύχη του περιοδικού δείχνουν ότι το «Αρμολόι» επιτελεί ένα πραγματικά εθνικό έργο.

Και κάτι ακόμη και τα δυο περιοδικά διακρίνονται για την αρτιότητα της έκδοσής-τους, την άψογη εμφάνιση, τη ζωντάνια και τη μαχητικότητα της γραφής, σε σημείο να σκεπτόμαστε μήπως τα περιοδικά της πρωτεύουσας θα πρεπε να παραδειγματιστούμε από τέτοιες «επαρχιακές» εκδόσεις.

Η έφημερίδα **ΤΑ ΝΕΑ** στη στήλη «Ακούω-βλέπω» έγραψε για τό 6ο τεύχος μας τά παρακάτω:

ΕΝΑ ΛΑΜΠΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ: Έχουμε στα χέρια μας τό 6ο τεύχος του περιοδικού **αρμολοι**, τρίμηνης έκδοσης με θέματα από την Πυρσόγιαννη (Ήπειρου) και τα γύρω μαστοροχώρια, που τυπώνεται στη Λάρισα. Μά τι περιοδικό είν' αυτό! «Εύχυμο και καθαρό», τό χαρακτηρίσε ό του ΕΟΤ κ. Τάκης Λαμπρίας. Συμφωνούμε, γιά μία φορά μαζί του, και έπαιζάνουμε τόν έπαινο. Σ' αυτό τό τεύχος κι ένα διαμάντι: ή αφήγηση τεσσάρων μαστόρων της Πυρσόγιαννης, γιά τό ταξίδι τους στην Περσία τό Νοέμβρη του 1935, όπου δούλεψαν σκληρά και... γύρισαν περίπου άπένταρο.

Ακόμα: ένα άφιέρωμα στά πυρσογιαννίτικα τζάκια, με έγχρωμα τά μοτίβα τους - άριστουργήματα λαϊκής τέχνης. Εύγε.

Τό περιοδικό **ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ** στις 31.8.78 έγραψε γιά τό περιοδικό μας:

Ένα πολύ ένδιαφέρον περιοδικό μου ήρθε στά χέρια. Ένδιαφέρον και πολύ περίεργο. Λέγεται «Αρμολόι» και είναι μία έκδοση με θέματα από την Πυρσόγιαννη (χωριό της Ήπειρου) και τα γύρω μαστοροχώρια.

Άριστο τό περιεχόμενο, με θέματα που έχουν σχέση με τη ζωή των «μαστόρων» στά παραμυθένια χωριά της Ήπειρου και φωτογραφικό υλικό από την τέχνη τους. Αυτόι είναι που κάνουν τά περίφημα γλυπτά στις πόρτες και τά υπερθυρα της Ήπειρου, καθώς και την «ξυλοδουλιά» στους όντάδες και τά ταβάνια των παραδοσιακών αυτών σπιτιών.

Είναι άξιοι συγχαρητηρίων οι εκδότες του περιοδικού «αρμολόι» γιά την προσπάθειά τους.

Η έφημερίδα **ΤΡΙΚΑΛΙΝΑ ΝΕΑ** με τίτλο «Περίσσευμα Καρδιάς» έγραψε γιά τό περιοδικό μας. (Τό κείμενο ύπογράφει ό Κώστας Διαβάτης).

-Γιά ένα περιοδικό θά σοϋ πώ σήμερα. «ΑΡΜΟΛΟΙ» λέγεται και είναι «τρίμηνη έκδοση με θέματα από την Πυρσόγιαννη και τα γύρω μαστοροχώρια». Δέν γνωρίζω αυτούς που τό βγάζουνε. Τυχάία έμαθα την ύπαρξη του και ζήτησα νά μου τό στείλουνε. Τώρα που άπλώνω τίς γραμμές αυτές, έχω μπροστά μου και χαίρουμαι τό 6ο φύλλο του.

Δέν είναι ένα συνηθισμένο περιοδικό, σάν και τά τόσα και τόσα που βγαίνουν και χαράμιζουν τό χαρτί πάνω στό όποίο τυπώνονται.

Τούτο είναι κάτι άλλο! Θαρρείς

κι έχει μέσα του φωνή, ήρεμη, γαλήνια, γιομάτη μαγεία και υπέροχους μουσικούς τόνους.

Φωνή που ξέρει νά διηγείται, που έχει δύναμη, που ξέρει νά σε πιάνει από τό χέρι και νά σε σεργιανάει πάνω στά μακρινά αυτά ήπειρωτικά χωριά, νά σοϋ δημιουργεί εύχάριστη διάθεση και νά σοϋ δείχνει με ύπομονή και σοφία και φυσικές τους όμορφιές καθώς και κάθε ανθρώπινο έργο, που με άφάνταστο κέφι και μαστοριά σμιλέψανε οι άγνοϊ άνθρωποι του τόπου που μπορεί νά μήν είχανε διπλώματα και περγαμηνές, είχανε όμως

πλούσια καρδιά πού από μέσα της ανάβλυζε, πεντακάθαρο και ολόδροσο τό νεράκι τής δημιουργίας και τής όμορφιάς.

Κι αύτή τήν όμορφιά, οί άγνοί μαστόροι τών χωριών αυτών, τήν σκορπούσανε όπλόχωρα, σέ κάθε δρόμο, σέ κάθε γωνιά, σέ κάθε σπιτι, σέ κάθε δωμάτιο του σπιτιού. Καί καθώς ήσαν φτωχός ό τόπος και πάμφτωχοι οί κάτοικοι του, αναγκάζονταν οί φωτισμένοι αύτοί από τό Θεό μαστόροι, νά ξεβγούνε έξω από τόν τόπο τους σ' αναζήτηση δουλειάς κι έτσι αφήσανε τά πολύτιμα έργα τών χειρών του μυαλού και τής καρδιάς τους, όχι μόνο σέ διάφορες άκριες τής Ελλάδας, αλλά και στό έξωτερικό άκόμα.

Γνήσιοι απόγονοι τών λαμπρών αυτών ανθρώπων και θρεμένοι μέ

τό μάνα του μερακιού τους είναι καθώς φαίνεται τόσο αύτοί πού αποτελούν τήν ομάδα πού βγάζει τό περιοδικό στη Λάρισα όσο και οί συμπατριώτες τους τής «Προοδευτικής Ένώσεως Πυρσόγιαννης», πού τούς προσφέρουνε τή συμπαράστασή τους.

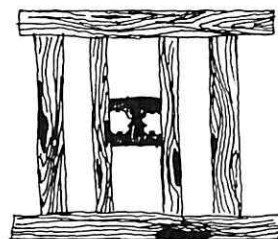
—Είπα πιό πάνω σημερινέ μου αναγνώστη ότι μίλησα γιά τό θαυμάσιο «Άρμολόι», έπειδή τό βλέπω σέ συσχέτισμό μέ τά όμορφα Τρίκαλά μας και τήν περιοχή τους.

Δέν θά μπορούσαμε και μείς έδω, στά Τρίκαλα μας, νά κάνουμε αύτό πού οί Πυρσόγιαννίτες κάνανε; Νομίζω ότι ή απάντηση είναι καταφατική.

Λίγο περίσσευμα όμως καρδιάς χρειάζεται και τίποτα άλλο. Όλα τά άλλα είναι μπορετά.

Τό περιοδικό **Ο ΠΟΛΙΤΗΣ** στη στήλη «ματιές στά έντυπα πού λάβαμε» έγραψε:

Άρμολόι, τρίμηνη έκδοση μέ θέματα από τήν Πυρσόγιαννη και τά γύρω μαστοροχώρια, 6, Ιούν. 1978. Μέ κάθε φορά βελτιωμένη εμφάνιση, τό «Άρμολόι» δημοσιεύει ενδιαφέροντα ντοκουμέντα και άρθρα γιά τό λαϊκό πολιτισμό τής περιοχής.

Άγαπητοί φίλοι,

Πήραμε και τό 6ο «Άρμολόι» —νά τά κατοστήσετε. Σωστό και νοικοκυρεμένο, όπως πάντα, σπάνιες άρετές και γιά πλουσιότερα σέ οικονομικά μέσα έντυπα.

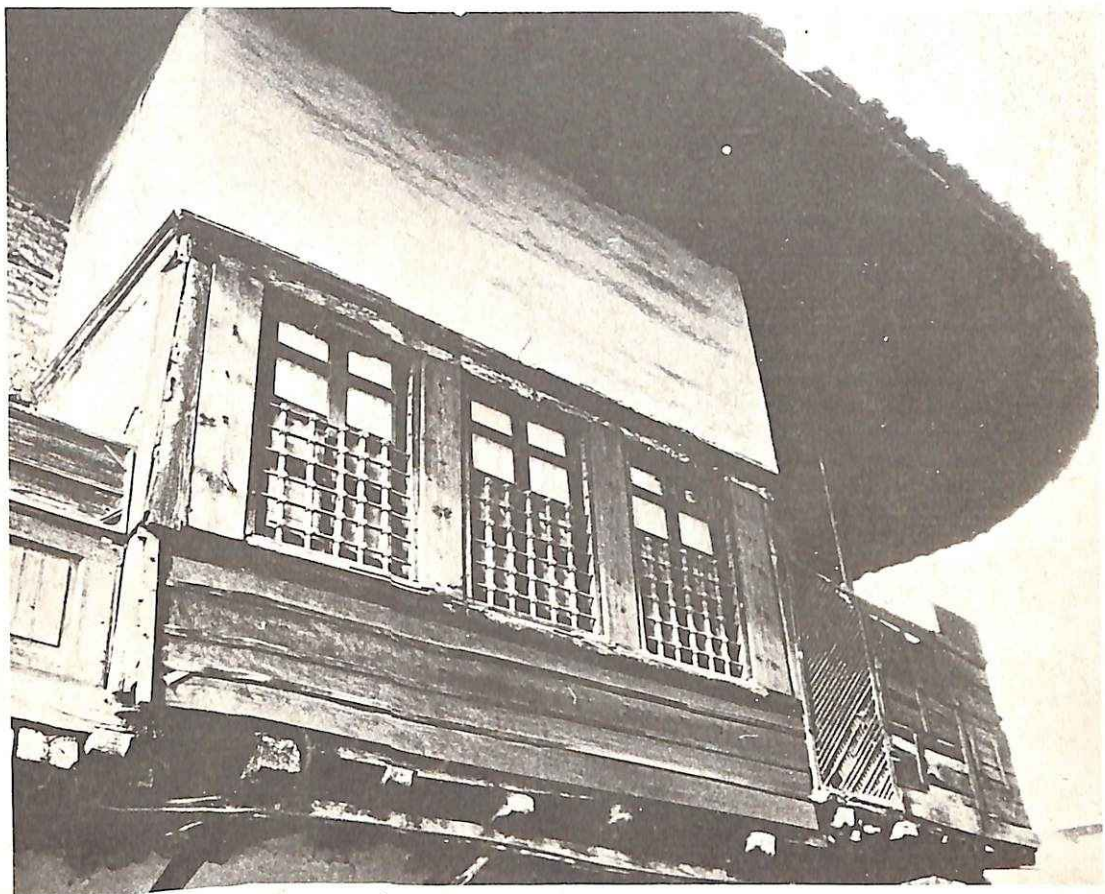
Στ. Παπαδόπουλος - Διευθυντής
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
«Β. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ»
ΝΑΥΠΛΙΟ

Άγαπητό Άρμολόι

Και πάλι συχαρητήρια γιά τό περιοδικό σας. Η έργασία πού γίνεται είναι γιά τά ελληνικά δεδομένα πρωτοφανής και πρωτόπορος. Είμαι στη διάθεσή σας γιά κάθε συνεργασία σχετικά μέ τήν Ήπειρο.

Γιάνης Πατέλλης
Οικονομολόγος-Μηχανικός
Αθήνα

Παράθυρα με ξύλινα καφασωτά.
Τίρανα,
19ος αιώνας.

